Sbírka soudních rozhodnutí

STANOVISKO GENERÁLNÍ ADVOKÁTKY
VERICI TRSTENJAK
přednesené dne 13. září 2012 [1]

Věc C-92/11

RWE Vertrieb AG
proti
Verbraucherzentrale Nordrhein-Westfalen e.V.

[žádost o rozhodnutí o předběžné otázce podaná Bundesgerichtshof (Německo)]

„Klauzule o zvyšování cen ve smlouvách o dodávkách plynu — Pojem ‚závazné ustanovení' obsažený v čl. 1 odst. 2 směrnice 93/13/EHS — Ustanovení ve všeobecných obchodních podmínkách, která odkazují na závazná ustanovení — Požadavek transparentnosti podle článku 5 směrnice 93/13 a čl. 3 odst. 3 ve spojení s přílohou A písm. b) a c) směrnice 2003/55/ES — Zneužívající povaha klauzule o změně smlouvy podle článku 3 směrnice 93/13 s přihlédnutím k příloze k čl. 3 bodu 1 písm. j) a bodu 2 písm. b)"

Obsah

I – Úvod 3

II – Právní rámec 4

A – Unijní právo 4

1. Směrnice 93/13 4

2. Směrnice 2003/55 5

B – Vnitrostátní právo 6

1. AVBGasV ze dne 21. června 1979 6

2. Občanský zákoník 7

III – Skutkový stav, původní řízení a předběžné otázky 7

IV – Řízení před Soudním dvorem 9

1 — Původní jazyk stanoviska: němčina.
Jednací jazyk: němčina.

V – Hlavní argumenty zúčastněných 9

A – První předběžná otázka 9

B – Druhá předběžná otázka 10

VI – Právní posouzení 10

A – K první předběžné otázce 10

1. Chybějící legální definice pojmu „závazné právní ustanovení“ a různá jazyková znění 10

2. Historie vzniku a smysl a účel ustanovení 11

a) Historie vzniku 12

b) Teleologické úvahy 12

i) Obecné úvahy ke směrnici 93/13 13

ii) Konkrétní úvahy k čl. 1 odst. 2 směrnice 93/13 13

B – Ke druhé předběžné otázce 15

1. Vztah ustanovení článku 5 směrnice 93/13 upravujícího požadavek transparentnosti k ustanovení článku 3 směrnice 93/13 upravujícímu zneužívající charakter 16

2. Vztah ustanovení článků 5 a 3 směrnice 93/13 upravujících požadavek transparentnosti k požadavku transparentnosti upravenému v čl. 3 odst. 3 směrnice 2003/55 17

3. Rozsah přezkumu prováděného Soudním dvorem a vnitrostátními soudy 18

4. Přezkum sporné klauzule o úpravách cen s přihlédnutím k ustanovení článku 5 směrnice 93/13 upravujícímu požadavek transparentnosti se zvláštním ohledem na přílohu k článku 3 směrnice 93/13, body 1 písm. j) a 2 písm. b) 20

a) Zásadní požadavky na platnou klauzuli o úpravách cen 20

b) Omezení požadavku transparentnosti ochrannými mechanismy ve prospěch spotřebitele 20

i) Možnost výpovědi smlouvy 20

ii) Možnost soudního přezkumu 22

iii) Závěrečné posouzení 22

5. Přezkum sporné klauzule o úpravách cen s přihlédnutím k ustanovení čl. 3 odst. 3 směrnice 2003/55 upravujícímu požadavek transparentnosti se zvláštním ohledem na přílohu A 23

6. Shrnutí 23

C – K možnosti časového omezení účinků rozsudku 23

VII – Závěry 24

I – Úvod

1. Projednávaná žádost německého Bundesgerichtshof o rozhodnutí o předběžné otázce se dotýká otázek ochrany spotřebitele v souvislosti se smlouvami o dodávkách plynu. Žalobcem v původním řízení (dále jen „žalobce“) je sdružení na ochranu spotřebitele, které podává žalobu na základě práv postoupených od 25 zákazníků dodavatele energie proti zvyšování cen, k němuž tento dodavatel přistoupil v letech 2003 až 2005. Tehdy odebíraly domácnosti a malé podniky plyn buď jako tzv. tarifní zákazníci, nebo jako zvláštní zákazníci. Pouze pro tarifní zákazníky platila tehdy vnitrostátní úprava, nařízení o všeobecných podmínkách pro dodávky plynu tarifním zákazníkům (Verordnung über Allgemeine Bedingungen für die Gasversorgung von Tarifkunden, dále jen „AVBGasV“)[2]. Tarifními zákazníky ve smyslu tohoto zákona byli ti, kteří spadali do působnosti základního zásobování a odebírali plyn na základě všeobecně platných cen. Zákazníci však měli možnost se od pravidel stanovených tímto zákonem odchýlit. Této možnosti bylo hojně využíváno, mimo jiné i proto, že zákazníci, kteří se odchýlili od pravidel stanovených zákonem, platili nižší ceny. S těmito zákazníky uzavírali dodavatelé energie tzv. smlouvy o dodávkách zvláštním zákazníkům, které nespadaly do působnosti AVBGas, a sjednávali s nimi zvláštní smluvní podmínky a ceny. Z hlediska svého obsahu odkazovaly tyto smlouvy ve svých všeobecných obchodních podmínkách buď na AVBGasV, nebo doslovně přebíraly jeho ustanovení. V každém případě byly některé osoby, jež postoupily svá práva žalobci, těmito zvláštními zákazníky. Hlavním sporným bodem mezi stranami původního řízení je otázka, zda se dodavatel energie – žalovaná v původním řízení – může dovolávat ustanovení AVBGasV, které zakládá právo dodavatele energie zvyšovat ceny.

2. V této souvislosti se předkládající soud zaprvé táže, zda je směrnice Rady 93/13/EHS ze dne 5. dubna 1993 o nepřiměřených podmínkách [zneužívajících klauzulích] ve spotřebitelských smlouvách[3] s přihlédnutím k čl. 1 odst. 2 použitelná i tehdy, jestliže je ve smlouvě mezi prodávajícím nebo poskytovatelem a spotřebitelem na základě smluvní klauzule, jež nebyla sjednána individuálně, dohodnuta platnost právního předpisu, který se sice na smluvní strany a jimi uzavřenou smlouvu nepoužije, ale přesto je autorem klauzule převzat beze změny. Zadruhé se předkládající soud táže, zda neprůhledná klauzule může ve světle článků 3 a 5 ve spojení s přílohou k čl. 3 bodu 1 písm. j) a bodu 2 písm. b) směrnice 93/13, jakož i ve světle čl. 3 odst. 3 směrnice Evropského parlamentu a Rady 2003/55/ES ze dne 26. června 2003 o společných pravidlech pro vnitřní trh se zemním plynem a o zrušení směrnice 98/30/ES[4] ve spojení s přílohou A písm. b) nebo c) být přesto považována za dostatečně jasnou a srozumitelnou, je-li zajištěno, že poskytovatel svým zákazníkům oznámí každé zvýšení ceny v přiměřené lhůtě a zákazník má možnost požadovat soudní přezkum tohoto zvýšení cen a právo tuto smlouvu vypovědět.

2 — BGBl I 1979, s. 676. AVBGasV platilo do 7. listopadu 2006. Bylo nahrazeno nařízením ze dne 26. října 2006 o všeobecných podmínkách pro základní zásobování domácností a náhradní zásobování plynem z nízkotlaké sítě (nařízení o základním zásobování) (Verordnung vom 26. Oktober 2006 über Allgemeine Bedingungen für die Grundversorgung von Haushaltskunden und die Ersatzversorgung mit Gas aus dem Niederdrucknetz (Gasgrundversorgungsverordnung - GasGVV, BGBl. I s. 2391, 2396).

3 — Úř. věst. L 95, s. 29; Zvl. vyd. 18/01, s. 294.

4 — Úř. věst. L 176, s. 57; Zvl. vyd. 18/01, s. 294.

II – Právní rámec

A – *Unijní právo*

1. Směrnice 93/13

3. Třináctý, čtrnáctý a dvacátý bod odůvodnění směrnice 93/13 znějí následovně:

„vzhledem k tomu, že se předpokládá, že právní nebo správní ustanovení členských států, která přímo nebo nepřímo určují podmínky spotřebitelských smluv, neobsahují nepřiměřené podmínky [zneužívající klauzule]; že se proto nejeví jako nezbytné podřídit ustanovením této směrnice podmínky [klauzule], které odrážejí závazná právní nebo správní ustanovení a zásady nebo ustanovení mezinárodních úmluv, jejichž stranami jsou členské státy; že v tomto ohledu znění ‚závazná právní nebo prováděcí ustanovení' v čl. 1 odst. 2 zahrnuje také pravidla, která se v souladu s právními předpisy používají mezi smluvními stranami, pokud nevznikla žádná jiná ujednání;

vzhledem k tomu, že však členské státy musí zajistit, aby v těchto smlouvách nebyly obsaženy nepřiměřené podmínky [zneužívající klauzule]; [...]

[...]

vzhledem k tomu, že smlouvy by měly být sepsány jasným a srozumitelným jazykem; že by měla být spotřebiteli dána příležitost, aby si prověřil všechny podmínky a v případě pochybnosti by měl převažovat výklad, který je pro spotřebitele nejpříznivější."

4. Článek 1 odst. 2 směrnice 93/13 stanoví:

„Smluvní podmínky [klauzule], které odrážejí závazná právní a správní ustanovení a ustanovení nebo zásady mezinárodních úmluv, jejichž stranami jsou členské státy nebo Společenství, zejména v oblasti dopravy, nejsou předmětem ustanovení této směrnice."

5. Článek 3 odst. 1 a 3 směrnice 93/13 zní:

„(1) Smluvní podmínka [klauzule], která nebyla individuálně sjednána, je považována za nepřiměřenou [zneužívající], jestliže v rozporu s požadavkem přiměřenosti [dobré víry] způsobuje významnou nerovnováhu v právech a povinnostech stran, které vyplývají z dané smlouvy, v neprospěch spotřebitele.

[...]

(3) Příloha obsahuje informativní a nevyčerpávající seznam podmínek [klauzulí], které mohou být pokládány za nepřiměřené [zneužívající]."

6. Článek 4 směrnice 93/13 stanoví:

„(1) Aniž je dotčen článek 7, posuzuje se nepřiměřenost smluvní podmínky [zneužívající povaha klauzule] s ohledem na povahu zboží nebo služeb, pro které byla smlouva uzavřena, a s odvoláním na dobu uzavření smlouvy s ohledem na všechny okolnosti, které provázely uzavření smlouvy, a na všechny další podmínky smlouvy nebo jiné smlouvy, ze kterých vychází.

(2) Posouzení nepřiměřené povahy podmínek [zneužívající povahy klauzulí] se netýká ani definice hlavního předmětu smlouvy, ani přiměřenosti ceny a odměny na straně jedné, ani služeb nebo zboží dodávaných výměnou na straně druhé, pokud jsou tyto podmínky [klauzule] sepsány jasným a srozumitelným jazykem."

7. Článek 5 směrnice 93/13 stanoví:

„V případě smluv, v nichž jsou všechny nebo některé podmínky [klauzule] nabízené spotřebiteli předloženy písemně, musí být tyto podmínky [klauzule] sepsány jasným a srozumitelným jazykem. Při pochybnosti o významu některé podmínky [klauzule] má převahu výklad, který je pro spotřebitele nejpříznivější. [...]"

8. Bod 1 písm. j) přílohy směrnice 93/13 („Podmínky [klauzule] uvedené v čl. 3 odst. 3") uvádí „podmínky [klauzule], jejichž cílem nebo následkem je možnost, aby prodávající nebo poskytovatel jednostranně změnil podmínky smlouvy bez pádného důvodu, který je uveden ve smlouvě."

9. Bod 2 písm. b) druhý pododstavec přílohy směrnice 93/13 objasňuje dosah pododstavce j) takto:

„Pododstavec [písm.] j) také není na překážku podmínkám [klauzulím], podle kterých si prodávající nebo poskytovatel vyhrazuje právo jednostranně změnit podmínky smlouvy s platností na dobu neurčitou, za předpokladu, že se po něm vyžaduje, aby o tom informoval spotřebitele přiměřeným oznámením, a že spotřebitel má možnost vypovědět smlouvu."

2. Směrnice 2003/55 [5]

10. Článek 3 odst. 3 směrnice 2003/55 zní:

„Členské státy přijmou vhodná opatření na ochranu konečných spotřebitelů a na zabezpečení její vysoké úrovně, a zejména zabezpečí, aby existovaly dostatečné záruky na ochranu ohrožených spotřebitelů, včetně opatření na zabránění jejich odpojení. V této souvislosti mohou členské státy přijmout vhodná opatření na ochranu konečných spotřebitelů z odlehlých oblastí připojených k plynárenské soustavě. Členské státy mohou určit dodavatele poslední instance pro zákazníky připojené k plynárenské soustavě. Členské státy zabezpečí vysokou úroveň ochrany zákazníka, zejména s ohledem na průhlednost týkající se smluvních podmínek, obecných informací a mechanismů řešení sporů. Členské státy zajistí, aby oprávněný zákazník byl skutečně schopen přejít k jinému dodavateli. Tato opatření musí zahrnovat opatření uvedená v příloze A, alespoň pokud jde o zákazníky v domácnostech."

11. Příloha A směrnice 2003/55 („Opatření na ochranu spotřebitele") stanoví:

„Aniž jsou dotčeny předpisy Společenství o ochraně spotřebitele, zejména směrnice 97/7/ES Evropského parlamentu a Rady a směrnice Rady 93/13/ES, měla by opatření uvedená v článku 3 zákazníkům zabezpečit, aby

a) [...]

5 — Směrnice 2003/55 platná v období zvyšování cen, jež je předmětem projednávaného sporu, od 1 července 2004 do 1. října 2005, byla k 3. březnu 2011 zrušena směrnicí Evropského parlamentu a Rady 2009/73/ES ze dne 13. července 2009 o společných pravidlech pro vnitřní trh se zemním plynem a o zrušení směrnice 2003/55/ES (Úř. věst. L 211, s. 94), která obsahuje ustanovení odpovídající článku 2, čl. 3 odst. 3 a příloze A směrnice 2003/55. Naproti tomu směrnice Evropského parlamentu a Rady 98/30/ES ze dne 22. června 1998 o společných pravidlech pro vnitřní trh se zemním plynem, platná v období zvyšování cen, jež je předmětem projednávaného sporu, od 1. ledna 2003 do 30. června 2003 (Úř. věst. L 204, s. 1), ještě srovnatelná ustanovení neobsahuje.

Podmínky musí být korektní a dobře známé předem. V každém případě by se tyto informace měly poskytovat před uzavřením nebo potvrzením smlouvy. Pokud se smlouvy uzavírají prostřednictvím zprostředkovatelů, poskytují se uvedené informace taktéž před uzavřením smlouvy;

b) dostávali přiměřené informace o každém úmyslu změnit smluvní podmínky a informace o svém právu na odstoupení v případě jejího vypovězení. Poskytovatelé služeb svým zákazníkům přímo a včas oznamují každé zvýšení poplatků ve vhodnou dobu, nejpozději jedno běžné zúčtovací období poté, co zvýšení nabude účinku. Členské státy zajistí, aby zákazníci mohli svobodně odstupovat od smluv, pokud nesouhlasí s novými podmínkami, které jim oznámil jejich poskytovatel služeb v odvětví zemního plynu;

c) dostávali průhledné informace o uplatňovaných cenách a sazbách a o standardních podmínkách týkajících se přístupu a používání služeb v odvětví zemního plynu;

d) [...] Obecné podmínky musí být korektní a průhledné. Poskytují se v jasném a srozumitelném jazyce. Zákazníci jsou chráněni před nepoctivými a zavádějícími způsoby prodeje.“

12. Směrnice 2003/55 měla být v členských státech podle svého čl. 33 odst. 1 v zásadě provedena do 1. července 2004.

B – *Vnitrostátní právo*

1. AVBGasV ze dne 21. června 1979[6]

13. Ustanovení § 1 odst. 2 nařízení obsahuje následující definici:

„Zákazníkem ve smyslu tohoto nařízení je tarifní zákazník.“

14. Ustanovení § 4 odst. 1 a 2 AVBGasV zakládá podle judikatury Bundesgerichtshof právo dodavatele plynu měnit obecné tarifní ceny podle spravedlivého uvážení (§ 315 BGB)[7]. Toto ustanovení zní:

„§ 4

Způsob dodávek

(1) Dodavatel plynu zajišťuje dodávky plynu při použití příslušných obecných sazeb a podmínek. Tepelná hodnota v rámci odchylky, která vyplývá z výrobních a provozních technologií podniku, a klidový tlak podstatný pro zásobování zákazníka se stanoví v souladu s obecnými sazbami.

(2) Změny obecných sazeb a podmínek jsou účinné teprve po veřejném oznámení.“

6 — Srov. poznámku pod čarou 2.

7 — Srov. bod 14 předkládacího rozhodnutí.

2. Občanský zákoník

15. Ustanovení § 307 německého občanského zákoníku (Bürgerliches Gesetzbuch, dále jen „BGB“) zní takto:

„(1) Ustanovení ve všeobecných obchodních podmínkách jsou neplatná, pokud smluvního partnera uživatele nepřiměřeně znevýhodňují v rozporu se zásadou dobré víry. Nepřiměřené znevýhodnění může vyplývat i z toho, že ustanovení není jasné a srozumitelné.

(2) V případě pochybností se o nepřiměřené znevýhodnění jedná tehdy, jestliže ustanovení

1. není slučitelné s hlavními myšlenkami zákonné úpravy, od níž se odchyluje, nebo

2. omezuje hlavní práva a povinnosti, jež vyplývají z povahy smlouvy, takovým způsobem, že je ohroženo dosažení účelu smlouvy.

(3) Odstavce 1 a 2 a § 308 a § 309 platí jen pro ta ustanovení ve všeobecných obchodních podmínkách, jimiž se sjednávají pravidla, která se odchylují od právních předpisů nebo tyto doplňují. Jiná ustanovení mohou být podle odst. 1 druhé věty ve spojení s odst. 1 první větou neúčinná.“

16. Ustanovení § 308 a § 309 BGB konkretizují § 307 odst. 2 BGB specifickými zákazy klauzulí.

17. Ustanovení § 310 odst. 2 BGB pak stanoví:

„Ustanovení § 308 a § 309 se nepoužijí na smlouvy uzavírané mezi dodavateli elektrické energie, plynu, dálkového tepla a vody na straně jedné a zvláštními zákazníky na straně druhé, jejichž předmětem jsou dodávky elektrické energie, plynu, dálkového tepla a vody ze zásobovací sítě, pokud se podmínky těchto dodávek neodchylují k tíži odběratelů od nařízení o všeobecných obchodních podmínkách pro dodávky elektrické energie, plynu, dálkového tepla a vody tarifním zákazníkům. První věta platí obdobně pro smlouvy o odvádění odpadních vod.“

III – Skutkový stav, původní řízení a předběžné otázky

18. Žalobcem je sdružení na ochranu spotřebitele, které má právní subjektivitu a které na základě práv postoupených od 25 odběratelů plynu uplatňuje nároky na vrácení peněžních částek proti společnosti žalované v původním řízení (dále jen „žalovaná“), podniku dodávajícímu energii, z důvodu zvyšování cen, k němuž docházelo v letech 2003 až 2005. Žalovaná toto zvyšování cen opírala o smluvní klauzule, které odkazují na zákonnou úpravu obsaženou v AVBGasV nebo které obsahují pravidla stejného znění. Toto AVBGasV však podle své výslovné dikce v § 1 platilo jen pro tarifní zákazníky. Tarifními zákazníky jsou podle § 36 odst. 1 Energiewirtschaftsgesetz (zákon o energetickém hospodářství, EnWG) 2005 (dříve § 10 odst. 1 první věta EnWG 1998) zákazníci, kteří spadají do působnosti základního zásobování příslušným dodavatelem energie a odebírají tuto energii na základě všeobecně platných cen. Jedná se zpravidla o odběratele s poměrně nízkou spotřebou energie [8]. Odběratelé plynu však měli v dané době možnost odchýlit se od pravidel stanovených AVBGasV. Této možnosti bylo hojně využíváno, mimo jiné i proto, že zákazníci, kteří se odchýlili od pravidel stanovených zákonem, platili nižší ceny. S těmito zákazníky uzavírali dodavatelé energie tzv. smlouvy o dodávkách zvláštním zákazníkům, které nespadaly do působnosti AVBGasV, a sjednávali s nimi zvláštní smluvní podmínky a ceny. Svým obsahem odkazovaly tyto smlouvy ve svých všeobecných obchodních podmínkách buď na AVBGasV, nebo doslovně přebíraly jeho ustanovení. V každém případě byly některé osoby, jež postoupily svá práva žalobci, těmito zvláštními zákazníky.

8 — Viz nezpochybněná tvrzení zúčastněných stran, srov. mimo jiné žalobu ze dne 7. září 2006, s. 61.

19. V době od 1. ledna 2003 do 1. října 2005 zvýšila žalovaná ceny plynu celkem čtyřikrát. V tomto období nemělo uvedených 25 zákazníků fakticky žádnou možnost změnit dodavatele plynu, neboť liberalizace energetického trhu ještě dostatečně nepokročila a zákazníkům nebyl dostupný žádný alternativní dodavatel energie [9]. Zákazníci platili – částečně s výhradou zpětného vymáhání – zvýšené poplatky vyúčtované jim žalovanou za období od roku 2003 do roku 2005 za dodaný plyn.

20. Žalobce považuje zvýšení cen za dodávky plynu za neúčinné, a v důsledku toho se domáhá vrácení částek zaplacených v důsledku zvýšení cen. Landgericht (zemský soud) žalobě vyhověl, odvolání podané žalovanou proti tomuto rozsudku zůstalo bez úspěchu. Odvolací soud své rozhodnutí odůvodnil tak, že žalovaná neměla právo na zvýšení tarifů podle § 4 AVBGasV, neboť toto ustanovení je podle § 1 odst. 2 AVBGasV použitelné jen na tarifní zákazníky. Klauzule o změně ceny jsou v rozporu s § 307 BGB, neboť nejsou dostatečně jasné a určité a nepřiměřeně znevýhodňují zákazníka, který nemůže přezkoumat oprávněnost zvýšení cen. Nic na tom nemění ani zájem žalované, jejž je třeba zohlednit vzhledem k dlouhodobému charakteru smluvního vztahu, ani okolnost, že klauzule o změně cen odpovídá legislativnímu předobrazu nacházejícímu se v § 4 AVBGasV. Opravným prostředkem „Revision“, který byl odvolacím soudem prohlášen za přípustný, se žalovaná nadále domáhá zamítnutí žaloby.

21. Bundesgerichtshof, který je příslušný k rozhodnutí o opravném prostředku „Revision“, se zaprvé táže, zda je použitelná směrnice 93/13 s přihlédnutím k jejímu čl. 1 odst. 2, a žádá o objasnění, zda je možnost přezkumu klauzule podle směrnice 93/13 vyloučena i tehdy, když byla ve smlouvě mezi dodavatelem plynu a spotřebitelem na základě smluvní klauzule, jež nebyla sjednána individuálně, dohodnuta neomezená platnost ustanovení, i když se toto ustanovení *ex lege* na smluvní strany a jimi uzavřený typ smlouvy nepoužije. V této souvislosti předkládající soud dává na zvážení, že není dán žádný důvod, aby se tzv. zvláštním zákazníkům dostalo lepšího zacházení než tarifním zákazníkům. Tomu podle předkládajícího soudu odpovídá i německá právní úprava obsažená v § 310 odst. 2 BGB.

22. Zadruhé se předkládající soud táže, zda smluvní klauzule obsažené ve smlouvách o dodávkách plynu a zakotvující právo poskytovatele na změnu cen, jež neobsahují žádné údaje k důvodům, podmínkám a rozsahu změny cen, mohou být ve světle článků 3 a 5 ve spojení s bodem 1 písm. j) a bodem 2 písm. b) přílohy směrnice 93/13, jakož i ve světle čl. 3 odst. 3 směrnice 2003/55 ve spojení s přílohou A písm. b) nebo c) přesto považovány za dostatečně jasné a srozumitelné, je-li zajištěno, že poskytovatel oznámí svým zákazníkům každé zvýšení cen v přiměřené lhůtě a zákazník má právo na soudní přezkum tohoto zvýšení cen a na výpověď této smlouvy. V tomto kontextu vznáší předkládající soud pochybnosti o použitelnosti přílohy A písm. c) směrnice 2003/55 na projednávaný případ s poukazem na to, že se toto ustanovení vztahuje pouze „na platné ceny a sazby“, nikoli však na zvyšování cen.

23. Za těchto podmínek se Bundesgerichtshof rozhodl přerušit řízení a položit Soudnímu dvoru následující předběžné otázky:

1) Má být čl. 1 odst. 2 směrnice 93/13 vykládán v tom smyslu, že smluvní klauzule upravující změny cen, které jsou uvedeny ve smlouvách o dodávkách plynu se spotřebiteli, jimž je mimo obecnou povinnost poskytovat dodávky dodáván plyn v rámci obecné smluvní volnosti (zvláštní zákazníci), nepodléhají ustanovením této směrnice, pokud v těchto smluvních podmínkách byla do smluvních vztahů se zvláštními zákazníky beze změny převzata zákonná úprava, která v rámci obecné povinnosti poskytnout připojení a poskytovat dodávky platí pro tarifní zákazníky?

9 — Uvedla to sama žalovaná ve své žalobní odpovědi ze dne 22. prosince 2006.

2) Mají být — v případě, že jsou použitelné — články 3 a 5 směrnice 93/13 ve spojení s bodem 1 písm. j) a bodem 2 písm. b) druhou větou přílohy k čl. 3 odst. 3 této směrnice, jakož i čl. 3 odst. 3 ve spojení s přílohou A písm. b) nebo c) směrnice 2003/55 vykládány v tom smyslu, že smluvní klauzule upravující změny cen, které jsou uvedeny ve smlouvách o dodávkách zemního plynu se zvláštními zákazníky, vyhovují požadavkům jasného a srozumitelného znění a nezbytné míry transparentnosti, pokud v nich sice není obsažen důvod, podmínky a rozsah změny ceny, nicméně je zajištěno, že plynárenský dodavatelský podnik v přiměřené lhůtě předem oznámí svým zákazníkům každé zvýšení ceny a zákazníci mají právo se ze smlouvy vyvázat výpovědí, pokud nechtějí akceptovat pozměněné podmínky, které jim byly oznámeny?

IV – Řízení před Soudním dvorem

24. Předkládací rozhodnutí ze dne 9. února 2011 došlo kanceláři Soudního dvora dne 28. února 2011.

25. Písemná vyjádření předložili účastníci původního řízení, vlády Belgického království a Spolkové republiky Německo, jakož i Evropská komise, a to ve lhůtě stanovené v článku 23 statutu Soudního dvora.

26. Jednání konaného dne 28. června 2012 se zúčastnili zástupci účastníků původního řízení, vlády Spolkové republiky Německo a Komise, aby přednesli svá vyjádření.

V – Hlavní argumenty zúčastněných

A – *První předběžná otázka*

27. Pokud jde o první předběžnou otázku, zastávají *žalobce a Komise* názor, že čl. 1 odst. 2 směrnice 93/13 musí být vykládán v tom smyslu, že smluvní klauzule upravující změny cen, které jsou uvedeny ve smlouvách o dodávkách plynu se spotřebiteli, jimž je mimo obecnou povinnost poskytovat dodávky dodáván plyn v rámci obecné smluvní volnosti, podléhají ustanovením směrnice 93/13 i tehdy, pokud v těchto smluvních podmínkách byla do smluvních vztahů se zvláštními zákazníky beze změny převzata zákonná úprava, která neplatí pro tyto spotřebitele, ale výlučně pro jiné zákazníky. K odůvodnění odkazují na 13. bod odůvodnění směrnice 93/13. Je-li prohlášena za použitelnou smluvní klauzule pro jiný smluvní typ, než jak je upraveno zákonem, není dána žádná regulační identita a nelze mít za to, že zákonodárce chtěl automaticky v kontextu, který nespadá do působnosti normy, vycházet z toho, že je tato klauzule přiměřená. Odkaz je výrazem autonomního rozhodnutí smluvních stran a nespočívá na závazném právním předpisu. Jinak by mohl tvůrce klauzule paušálním odkazem na některé předpisy uniknout obsahové kontrole a obejít požadavky směrnice 93/13. Coby ustanovení o výjimce nesmí být čl. 1 odst. 2 směrnice 93/13 vykládán nad rámec svého znění.

28. Také *belgická vláda* se v zásadě přiklání k tomuto názoru, má však za to, že použitelnost směrnice 93/13 mohou podle čl. 1 odst. 2 vyloučit pouze takové závazné předpisy, které přihlížejí k imperativním požadavkům obecného zájmu. Pro to hovoří skutečnost, že na čl. 1 odst. 2 uvedené směrnice je třeba nazírat ve světle vnitřního trhu, přičemž právní předpisy smějí být přijímány pouze v případě určitých imperativních požadavků obecného zájmu.

29. Naproti tomu zastávají *žalovaná a německá vláda* názor, že se čl. 1 odst. 2 směrnice 93/13 použije i tehdy, když strany smlouvy o dodávkách plynu odkázaly na závazné právní předpisy. Působnost směrnice 93/13 tak logicky není dána. V této souvislosti zastává německá vláda názor, že pojem „závazného ustanovení“ není v čl. 1 odst. 2 směrnice definován a i body 13 a 14 odůvodnění se týkají

pouze dosahu tohoto pojmu. Z tohoto důvodu je nutno tento pojem vykládat podle vnitrostátního práva členských států, a na základě vnitrostátního práva je třeba zjistit, zda má ustanovení závazný účinek. Pouze takovýto výklad je v souladu se smyslem a účelem čl. 1 odst. 2, jenž má zabránit přezkumu zneužívající povahy v případě závazných ustanovení.

B – *Druhá předběžná otázka*

30. Pokud jde o druhou předběžnou otázku, zastávají *žalobce a Komise* názor, že neprůhlednost klauzule o úpravě cen nemůže být kompenzována možností výpovědi nebo soudního přezkumu ani včasným oznámením zvýšení cen, zvláště když v projednávaném případě nelze vycházet ani ze včasného oznámení, ani z možnosti výpovědi. Komise v této souvislosti dodává, že požadavek transparentnosti sice zásadně nevyžaduje uvedení důvodu, rozsahu a podmínek pro zvýšení cen, protože je úlohou vnitrostátních soudů posoudit, zda je taková klauzule srozumitelná a jasná. Požadavku transparentnosti však v každém případě není učiněno zadost tehdy, odkazuje-li se na normu, která sama není transparentní. Právní následky netransparentní právní úpravy však musí určit vnitrostátní soudy.

31. Naproti tomu je *belgická vláda* toho názoru, že včasné oznámení zvýšení cen a možnost výpovědi splňují požadavky transparentnosti. Klauzule o úpravě cen ve smyslu přílohy bodu 1 písm. j) k článku 3 směrnice 93/13 však může být zneužívající; toto posouzení nicméně přísluší vnitrostátním soudům.

32. *Německá vláda* poukazuje na to, že posouzení zneužívající povahy a transparentnosti podle směrnice 93/13 je výlučně věcí vnitrostátních soudů, a kromě toho vychází z toho, že se nepoužije směrnice 2003/55, neboť nezakládá žádné bezprostřední právo spotřebitele, nýbrž jejím cílem je úplné otevření energetického vnitřního trhu. *Žalovaná* v tomto směru doplňuje, že směrnice 2003/55 není použitelná i z toho důvodu, že sporné smlouvy byly uzavřeny již před jejím přijetím.

33. Jak *žalovaná*, tak i *německá vláda* podpůrně, pro případ, že jejich názor nebude sdílen, navrhují, aby byly účinky rozsudku Soudního dvora omezeny; německá vláda na smluvní vztahy založené po vydání rozsudku, žalovaná na dobu po uplynutí 20 měsíců po vydání rozsudku.

VI – Právní posouzení

A – *K první předběžné otázce*

34. Předmětem první předběžné otázky je výklad čl. 1 odst. 2 směrnice 93/13, podle kterého smluvní klauzule, které odrážejí závazná právní ustanovení a ustanovení nebo zásady mezinárodních úmluv, jejichž stranami jsou členské státy nebo Společenství, zejména v oblasti dopravy, nepodléhají ustanovením této směrnice. Předkládající soud se táže, jak má být vykládán zde použitý pojem „závazné ustanovení“. Konkrétně jde o to, zda je třeba chápat tento pojem tak, že jsou jím míněny pouze ustanovení, jež se vztahují na určitý zákonem upravený smluvní typ, pro něž vydal členský stát normy, nebo zda stačí, že ve smlouvě, na niž se nevztahuje závazný účinek vnitrostátního ustanovení, bude ohledně jednotlivých klauzulí obsahově plně odkázáno na vnitrostátní zákonnou úpravu. Tato otázka se tedy týká věcného rozsahu působnosti směrnice 93/13.

1. Chybějící legální definice pojmu „závazné právní ustanovení“ a různá jazyková znění

35. Pojem „závazné právní ustanovení“ použitý v čl. 1 odst. 2 není ve směrnici 93/13 konkrétně definován, takže výše uvedená otázka zůstává otevřená, stejně jako – stranami neuváděný – problém, zda jsou jím míněny pouze kogentní, nebo i dispozitivní normy.

36. Pro chápání čl. 1 odst. 2 jako výjimky jen pro kogentní právo hovoří v první řadě gramatický výklad směrnice 93/13. Podle německého terminologického chápání jsou závaznými ustanoveními taková ustanovení, kterými jsou smluvní strany vázány, tedy taková, od kterých se nelze ujednáním smluvních stran odchýlit. Přesto zůstává takový výklad pochybný, neboť z hlediska legislativní techniky je správným pojmem pojem „kogentního“ ustanovení. Pro výjimku vztahující se pouze na kogentní právo však hovoří i anglický, francouzský a španělský text směrnice, kde se používají výrazy „mandatory“, „impératif“ a „imperativo“.

37. Vhodné výkladové vodítko však v tomto směru nabízí 13. bod odůvodnění směrnice. V něm se uvádí, že se předpokládá, že právní nebo správní ustanovení členských států, která přímo nebo nepřímo určují podmínky spotřebitelských smluv, neobsahují zneužívající klauzule, a zejména v druhé větě druhé části věty se objasňuje, že za závazná právní ustanovení mají být považována „také“ pravidla, která se v souladu s právními předpisy používají mezi smluvními stranami, pokud nevznikla žádná jiná ujednání. Posledně uvedené upřesnění ve spojení s pojmem „nutné vázanosti“ může být chápáno pouze tak, že ustanoveními uvedenými v čl. 1 odst. 2 mohou být i ta, jimiž smluvní strany disponují. Je pravda, že se toto objasnění nachází pouze v bodě odůvodnění, a nikoli v samotné směrnici. Avšak při patřičném výkladu je nutno věnovat zvláštní pozornost bodům odůvodnění směrnice, neboť ty odrážejí vůli a motivy zákonodárných orgánů, a proto do značné míry vypovídají jak o motivech, jež vedly k přijetí směrnice, tak o cílech sledovaných touto směrnicí[10]. Jsou podle článku 295 SFEU, respektive článku 253 ES nedílnou součástí legislativního aktu, a je proto nezbytně nutné vykládat text směrnice na základě bodů odůvodnění[11]. Je-li tedy v bodě odůvodnění vysvětleno, jak je třeba chápat určitý pojem použitý ve směrnici, je to indicií pro to, že tento výklad má být závazný i pro samotný text směrnice.

38. Pro to, že by měl pojem „závazné ustanovení“ zahrnovat jak kogentní, tak dispozitivní právo, hovoří dále i historický a teleologický výklad, jak doložím níže.

39. Takový historický a teleologický výklad je namístě mimo jiné i proto, že výraz „odrážet“ použitý v čl. čl. 1 odst. 2 se v různých jazykových zněních liší. Francouzské znění hovoří o „clauses contractuelles qui reflètent des dispositions législatives ou réglementaires impératives“, anglické o „contractual terms which reflect mandatory, statutory or regulatory provisions“. Tyto výrazy „reflètent“ resp. „reflect“, které mají širší význam než výraz „beruhen“ („spočívat“) vyskytující se v německém znění, mohou hovořit pro to, že odkaz na závazná ustanovení vylučuje smlouvu z působnosti směrnice 93/13 i tehdy, když se toto ustanovení vztahuje na jiný smluvní typ nebo jiný okruh osob.

40. Nutnost jednotného výkladu unijního práva však podle ustálené judikatury vylučuje, aby určité ustanovení bylo posuzováno izolovaně v jednom jazykovém znění. Zejména pokud se jednotlivá jazyková znění právního aktu Unie od sebe odchylují nebo přetrvávají určité pochybnosti, je třeba sporné ustanovení vykládat podle kontextu a účelu úpravy, ke které náleží[12].

2. Historie vzniku a smysl a účel ustanovení

41. Také historický výklad a výklad podle smyslu a účelu směrnice hovoří pro to, že „závazné ustanovení“ ve smyslu čl. 1 odst. 2 směrnice 93/13 může být i dispozitivní povahy, avšak nepoužitelnost směrnice a vylučující účinek čl. 1 odst. 2 lze předpokládat jen tehdy, když zákonodárce tímto ustanovením mířil na smlouvu uzavřenou mezi prodávajícím nebo poskytovatelem a spotřebitelem.

10 — Společná praktická příručka Evropského parlamentu, Rady a Komise pro osoby podílející se na redakci právních předpisů v orgánech Společenství, bod 10.

11 — Köndgen, J. in: Riesenhuber, K. (vyd.), *Europäische Methodenlehre*, 2. vydání, § 7, body 39 a 42.

12 — Srov. mé stanovisko ze dne 17. ledna 2012 ve věci DR a TV2 Danmark (C-510/10, rozsudek ze dne 5. července 2012, body 41 a 49).

a) Historie vzniku

42. Z analýzy historie vzniku směrnice 93/13 [13] plyne, že úprava, která by obsahově odpovídala čl. 1 odst. 2 směrnice, ještě nebyla v původním návrhu Komise ze dne 3. září 1990 [14] obsažena. Tento aspekt se v diskusi poprvé objevil teprve po konzultaci Hospodářského a sociálního výboru k návrhu Komise, když bylo kritizováno, že návrh neobsahuje žádné informace o vztahu k existujícímu nebo budoucímu vnitrostátnímu právu týkajícímu se zneužívajících smluvních klauzulí. V této souvislosti bylo navrženo upřesnění, že si členské státy mohou ponechat nebo zavést i normy, které jdou nad rámec ochranných ustanovení směrnice. Dále bylo vytýkáno, že chybí informace o vztahu k ostatním ustanovením práva Společenství a k předpisům mezinárodního práva [15]. Na základě tohoto podnětu Evropský parlament ve svém stanovisku ze dne 20. listopadu 1991 navrhl vložit ustanovení, podle kterého ustanovení směrnice mají platit jen pro takové všeobecné obchodní podmínky, jimiž jsou zakotvena ujednání, která se od těchto ustanovení odchylují nebo je doplňují [16]. Na základě těchto návrhů předložila Komise dne 5. března 1992 pozměněný návrh směrnice Rady o zneužívajících klauzulích ve spotřebitelských smlouvách, který však zpočátku neobsahoval žádná pravidla týkající se závazných ustanovení členských států [17]. Ustanovení sporné v projednávaném případě bylo přijato až Radou při stanovení společného postoje v září 1992 s přihlédnutím ke stanoviskům Hospodářského a sociálního výboru a Evropského parlamentu, kterým směrnice 93/13 získala konečnou podobu, která vstoupila v platnost, aniž však byly dále rozvedeny úvahy k pojmu „závazné ustanovení“ [18].

43. Již z pohledu na historii vzniku je zřejmé, že mezi kogentním a dispozitivním právem nemělo být rozlišováno a že hlavním tématem konzultací byl vztah klauzulí ve všeobecných obchodních podmínkách ke stávajícímu právu, ať již vnitrostátnímu, či nadnárodnímu, a že obchodní podmínky měly být podrobeny přezkumu jen potud, pokud se odchylovaly od platného práva [19].

b) Teleologické úvahy

44. Totéž vyplývá i z cílů směrnice 93/13.

13 — K historii vzniku směrnice 93/13 viz Nebbia, P., *Unfair Contract Terms in European Law – A Study in Comparative and EC Law*, Oxford 2007, s. 7.
Vývoj evropského smluvního práva mezitím postupuje nezadržitelně vpřed. V této souvislosti je třeba zmínit Komisí vypracovaný návrh nařízení Evropského parlamentu a Rady o společné evropské právní úpravě prodeje (COM[2011] 635 final) ze dne 11. října 2011. Uvedený návrh zavádí možnost volby evropského smluvního práva v rámci přeshraničních kupních smluv za podmínky, že smluvní strany provedou svou volbu výslovně. Kapitola 8 (články 79 až 86 – „Nepřiměřené smluvní podmínky [zneužívající smluvní klauzule]“) dokumentu obsahuje ustanovení o zneužívajících klauzulích ve smlouvách jak mezi obchodníkem a spotřebitelem (B2C), která se do značné míry shodují s ustanoveními směrnice 93/13, tak i mezi obchodníky (B2B). Viz k jednotlivým možnostem pro zavedení evropského smluvního práva, včetně metody fakultativního právního nástroje upřednostňované Komisí, von Bar, C., „Eine neue Vertragsrechtsordnung für Europa“, *Deutschland und Polen in der europäischen Rechtsgemeinschaft* (vyd. Christian von Bar/Arkadiusz Wudarski), Mnichov 2012, s. 3.

14 — COM(1990) 322 final.

15 — Stanovisko k návrhu směrnice Rady o zneužívajících klauzulích ve spotřebitelských smlouvách ze dne 24. dubna 1991, Úř. věst. C 159, s. 34 (dále jen „stanovisko z roku 1991“), body 2.6. a 2.7.

16 — Legislativní usnesení (postup spolupráce: první čtení) se stanoviskem Evropského parlamentu k návrhu směrnice Rady o zneužívajících klauzulích ve spotřebitelských smlouvách ze dne 20. listopadu 1991, Úř. věst. C 326, s. 108 (dále jen „legislativní usnesení z roku 1991“), změna bod 9, s. 111.

17 — Pozměněný návrh směrnice Rady o zneužívajících klauzulích ve spotřebitelských smlouvách, COM(1992) 66 final, předložený Komisí podle čl. 149 odst. 3 Smlouvy o EHS dne 5. března 1992, Úř. věst. C 73, s. 7.

18 — Společný postoj Rady ze dne 22. září 1992 k přijetí směrnice Rady o zneužívajících klauzulích ve spotřebitelských smlouvách, dok. 8406/1/92, oznámení v Úř. věst. C 283, s. 1 (dále jen „společný postoj z roku 1992“), bod 2, v plném znění otištěn v ZIP 1992, s. 1591 a násl.

19 — V tomto smyslu též Pfeiffer, T., in: Grabitz/Hilf, *Das Recht der Europäischen Union*, svazek IV, komentář k A 5, čl. 1, bod 25; Eckert, H.-W., *Die EG-Richtlinie über missbräuchliche Klauseln in Verbraucherverträgen und ihre Auswirkungen auf das deutsche Recht*, WM 1993, s. 1070, 1072, Kapnopoulou, E., *Das Recht der missbräuchlichen Klauseln in der Europäischen Union*, Tübingen 1997, s. 97, Remien, O., *AGB-Gestetz und Richtlinie über missbräuchliche Verbrauchervertragsklauseln in ihrem europäischen Umfeld*, ZEuP 1994, s. 34, 45, a Tenreiro, M., *The Community Directive on Unfair Terms and National Legal Systems*, ERPL 1995, s. 273.

i) Obecné úvahy ke směrnici 93/13

45. Hlavním cílem, jenž měl být uskutečněn směrnicí 93/13, měla být minimální harmonizace ochrany spotřebitele za účelem postupného vytváření fungujícího společného vnitřního trhu [20]. Již v prvním návrhu směrnice ze dne 3. září 1990 poukázala Komise na to, že velký počet členských států s různými právními řády ztěžuje spotřebiteli překračování hranic za účelem koupě zboží nebo přijímání služeb. Bez určité jistoty, že spotřebitel nebude z důvodu neznalosti jazyka dané země znevýhodněn zneužívajícími klauzulemi, nebude mít spotřebitel dostatečnou důvěru nezbytnou k využívání společného vnitřního trhu [21]. Vzhledem k zamýšlené minimální harmonizaci práva zneužívajících klauzulí však v dané době nemělo být ovlivněno smluvní právo členských států [22]. V důsledku toho převzala směrnice, která nakonec vstoupila v platnost, požadavky, které byly již tehdy považovány za nezbytné pro vytvoření společného vnitřního trhu, a prvních deset bodů odůvodnění směrnice tyto cíle jednoznačně reprodukuje.

ii) Konkrétní úvahy k čl. 1 odst. 2 směrnice 93/13

46. V souvislosti s cíli směrnice 93/13 je třeba posuzovat i ustanovení o výjimce obsažené v čl. 1 odst. 2 směrnice.

47. Toto ustanovení o výjimce by mělo platit pro takové standardizované smlouvy, jejichž obsah již vnitrostátní zákonodárce upravil vnitrostátními předpisy a přitom již provedl *ex lege* vyvážení zájmů mezi oprávněnými zájmy všech smluvních stran [23]. Mělo se tedy za to, že klauzule, s nimiž v daném členském státě daný zákonodárce vyslovil svůj souhlas, jsou dostatečně vyvážené a nespočívají na zneužití hospodářské převahy obchodníků [24]. Na těchto zásadních úvahách se nakonec přijatým textem směrnice 93/13 nic nezměnilo: ve smyslu směrnice se pojem „závazný“ neměl vztahovat na tradiční rozlišování v občanském právu mezi „kogentními“ a „dispozitivními“ ustanoveními, nýbrž měl poukázat na to, že se pojem „závazná ustanovení“ vztahuje na taková pravidla, která podle zákona platí mezi smluvními stranami, není-li sjednáno něco jiného [25].

48. O výše zmíněném zvážení zájmů vnitrostátním zákonodárcem v rámci vnitrostátních předpisů však nelze hovořit, pokud pro danou smlouvu, respektive pro touto smlouvou upravený skutkový stav takový zákonný požadavek vůbec neexistuje. V této souvislosti nelze opominout skutečnost, že posouzení klauzule jako zneužívající podle článku 4 směrnice 93/13 musí být vždy provedeno s ohledem na povahu zboží nebo služeb, pro které byla smlouva uzavřena, a s odvoláním na dobu uzavření smlouvy s ohledem na všechny okolnosti, které provázely uzavření smlouvy, a na všechny další podmínky smlouvy nebo jiné smlouvy, ze kterých vychází [26]. Je tedy nezbytné, jak jsem již uvedla ve svém stanovisku ve věci Pereničová a Perenič [27], komplexní posouzení všech právních předpisů, aby bylo možné zjistit, zda došlo k nepřiměřenému znevýhodnění spotřebitele; nestačí izolovaně posuzovat

20 — Srov. Wolf, M., in: Grabitz/Hilf, *Das Recht der Europäischen Union*, svazek IV, komentář k A 1, body 1 a 2. K výhodám a nevýhodám přístupu minimální harmonizace viz Nebbia, P., (dílo citované v poznámce pod čarou 13); Wendehorst, C., „Auf dem Weg zu einem zeitgemäßen Verbraucherprivatrecht: Umsetzungskonzepte“, in: Jud, B./Wendehorst, C. (vyd.), *Neurodnung des Verbraucherprivatrechts in Europa*?, *s*. 165, poukazuje na to, že většina směrnic zakotvujících soukromoprávní ochranu spotřebitele sledovala v minulosti zásadu minimální harmonizace, tedy svou povahou jednorozměrný směr ochrany ve prospěch spotřebitele, jež pouze touto oklikou napomáhala k podpoře vnitřního trhu.

21 — COM(1990) 322 final, Úvod s. 2, s. 68 a 69.

22 — V tomto směru srov. stanovisko z roku 1991, uvedené v poznámce pod čarou 15, bod 2.1.2; podrobnosti viz též Pfeiffer, T. in: Grabitz/Hilf (dílo citované výše v poznámce pod čarou 19), A 5, čl. 1, bod 6.

23 — Viz již Evropská komise ve svém prvním diskusním dokumentu ze dne 14. února 1984, COM(1984) 55 final, jakož i s odkazem na něj ve své zprávě o uplatňování směrnice Rady 93/13/EHS ze dne 5. dubna 1993 o zneužívajících klauzulích ve spotřebitelských smlouvách, COM(2000) 248 final, kapitola III- Detailní analýza a otevřené otázky, 1.b.

24 — Pfeiffer, T. in: Grabitz/Hilf (dílo citované výše v poznámce pod čarou 19), A 5, čl. 1, bod 30, hovoří v tomto ohledu o „domněnce přiměřenosti“.

25 — COM(2000) 248 final (uvedeno výše v poznámce pod čarou 23), kapitola III. 1. b, s výslovným odkazem na 13. bod odůvodnění.

26 — Takto výslovně rozsudek ze dne 1. dubna 2004, Freiburger Kommunalbauten (C-237/02, Recueil, s. I-3043, bod 21).

27 — C-453/10, stanovisko ze dne 29. listopadu 2011, rozsudek ze dne 15. března 2012, bod 69.

jedinou klauzuli a na základě tohoto posouzení dospět k závěru, že je tato klauzule zneužívající. *A contrario* nemůže být pro použití čl. 1 odst. 2 směrnice 93/13 dostačující, že klauzule odkazuje izolovaně na závazné ustanovení, jež bylo vytvořeno pro zcela jiný smluvní typ, protože v takovém případě právě nelze vycházet z toho, že komplexní posouzení provedené zákonodárcem pro určitý smluvní typ platí i pro jiné smlouvy, na něž se toto ustanovení nevztahuje [28].

49. V této souvislosti nelze opomenout skutečnost, že všeobecné obchodní podmínky se smluvními klauzulemi mají v zásadě ambici nahradit zákonodárcem přijatá právní řešení a zároveň řešení přijatá zákonodárcem jako vyvážená mají být nahrazena takovými, která jednostranně usilují o maximální zajištění vlastních zájmů jedné ze smluvních stran [29]. Podle ustálené judikatury Soudního dvora tak vychází systém ochrany vytvořený směrnicí 93/13 z myšlenky, že se spotřebitel nachází v nerovném postavení vůči prodávajícímu nebo poskytovateli, co se týče jak vyjednávací síly, tak i úrovně informovanosti, které jej vede k tomu, že přistoupí na podmínky předem naformulované prodávajícím nebo poskytovatelem, aniž může ovlivnit jejich obsah [30]. Upuštění od přezkumu takovýchto smluvních klauzulí lze tedy ospravedlnit potud, pokud členský stát přijme právní předpisy pro určitý smluvní typ, neboť jen tehdy lze vycházet z toho, že členský stát uskutečnil nezbytné komplexní posouzení již v rámci legislativního procesu, přičemž není rozhodující, zda mají tyto předpisy kogentní nebo dispozitivní povahu [31].

50. V souladu s tím by měly klauzule ve všeobecných obchodních podmínkách podléhat podle cíle čl. 1 odst. 2 směrnice 93/13 přezkumu jen tehdy, neopírají-li se o platné právo. Používá-li ale prodávající nebo poskytovatel v rámci svých všeobecných obchodních podmínek klauzule, jež obsahují právní následky, které pro uzavíranou smlouvu *de lege lata* neplatí, pak se tyto klauzule odchylují od platného práva. Přesně tomu odpovídá znění druhé věty druhé části věty 13. bodu odůvodnění směrnice 93/13, podle které jsou z posouzení na základě směrnice vyloučeny jen takové klauzule, které odrážejí pouze platné právo. Jinak řečeno: nacházejí-li se klauzule v oblasti působnosti platného práva, aniž je tvůrce klauzule upravil, je třeba spornou klauzuli považovat za neproblematickou.

51. Jakékoli odlišné právní posouzení by vedlo k tomu, že by tvůrce klauzule měl možnost odkázat na některé závazné ustanovení i jiného členského státu nebo reprodukovat jeho obsah, aby klauzule byla celkově vyňata ze soudního přezkumu [32]. Je nasnadě, že toto nebylo unijním zákonodárcem zamýšleno. Tomuto posouzení odpovídá i zjištění Soudního dvora ve věci Cofidis, že „klauzule, které se neomezují jen na reprodukci kogentních ustanovení práva, [...] zjevně nejsou vyňaty z rozsahu působnosti směrnice, jak je vymezen v jejím čl. 1 odst. 2“ [33].

52. V důsledku toho musí být čl. 1 odst. 2 směrnice 93/13, jak správně uvádí Komise [34], vykládán jakožto ustanovení o výjimce restriktivně.

28 — Takto i Kapnopoulou, E. (dílo citované výše v poznámce pod čarou 19), s. 97.

29 — Takto i COM(2000) 248 final (uvedeno výše v poznámce pod čarou 23), kapitola III, Úvod; v tomto smyslu rovněž Remy-Corlay, P., „L'influence du droit communataire sur l'office du juge“, *Revue trimestrielle de droit civil* 2009, s. 684, Lagarde, X., „Qu'est-ce qu'une clause abusive?“, *La Semaine Juridique Édition Générale*, bod 6, 2006, s. 110 a násl.

30 — Srov. rozsudky ze dne 27. června 2000, Océano Grupo Editorial a Salvat Editores, C-240/98 až C-244/98, Recueil, s. I-4941, bod 25; ze dne 26. října 2006, Mostaza Claro, C-168/05, Sb. rozh. s. I-10421, bod 25, a ze dne 6. října 2009, Asturcom Telecomunicaciones, C-40/08, Sb. rozh. s. I-9579, bod 29.

31 — Tímto směrem se patrně ubírá i argumentace Lagarda, X. (dílo citované výše v poznámce pod čarou 29), s. 110 a násl., bod B., když dokládá, že klauzule, jejíž obsah byl zákonodárcem autorizován, nepodléhá přezkumu přiměřenosti.

32 — Srov. k této možnosti i Kapnopoulou, E. (dílo citované výše v poznámce pod čarou 19), s. 97; Pfeiffer, T., in: Grabitz/Hilf (dílo citované výše v poznámce pod čarou 19), A 5, čl. 1 bod 26; de Nova, G., „Italian Contract Law and the European Directive on Unfair Terms in Consumer Contracts“, ERPL, 1995, s. 221, 223.

33 — Rozsudek ze dne 21. listopadu 2002, Cofidis, C-473/00, Recueil, s. I-10875, bod 22.

34 — Vyjádření Komise ze dne 4. srpna 2011, bod 45; Wolf, M., in: Grabitz/Hilf (dílo citované výše v poznámce pod čarou 20), A 1, bod 2.

53. Pro tuto skutečnost hovoří zejména výše uvedený cíl směrnice, kterým je umožnit postupné vytváření vnitřního trhu tím, že se spotřebitel při přeshraniční koupi zboží či přijímání služeb nemusí obávat, že bude vložením zneužívajících klauzulí ve všeobecných obchodních podmínkách znevýhodněn [35]. Přesně to by se ale stalo, kdyby tvůrce klauzule směl do svých všeobecných obchodních podmínek zahrnout ustanovení, která sice *in abstracto* odpovídají ustanovením práva jednoho nebo více členských států, avšak *in concreto* nejsou pro uzavíranou smlouvu vůbec koncipována.

54. Odchylné právní posouzení není namístě ani z toho důvodu, že se v projednávaném případě jedná o všeobecné obchodní podmínky dodavatele energie, který sleduje účely v obecném zájmu. Autor směrnice naopak na tento případ pamatoval, jak ukazuje čl. 2 písm. c) směrnice 93/13, který výslovně prohlašuje, že směrnice je použitelná i na prodávající nebo poskytovatele, které je třeba zařadit do veřejnoprávního sektoru [36]. Výjimku v této souvislosti představují pouze smluvní podmínky veřejnoprávních entit, které – jak je tomu v Německu často v případě dodavatelů energie – jsou regulovány nařízeními nebo stanovami [37], a spadají tak do působnosti čl. 1 odst. 2 směrnice 93/13.

55. Odchylné právní posouzení nemá konec konců opodstatnění ani tehdy, když se výchozí pozice smluvních stran shoduje se situací popsanou v právním předpisu, jak v projednávaném případě předpokládá předkládající soud ve shodě s žalovanou a německou vládou [38].

56. V této souvislosti nelze opominout skutečnost, že německý zákonodárce měl možnost rozšířit AVBGasV nad rámec jeho rozsahu působnosti stanoveného v § 1 i na smluvní zákazníky, jejichž právní postavení odpovídá postavení tarifních zákazníků. Neučinil tak však, nýbrž prohlásil vnitrostátním ustanovením § 310 BGB pouze zákazy klauzulí normované v § 308 a § 309 BGB bez možnosti posouzení za nepoužitelné. Pokud však zákonodárce vědomě upustí od rozšíření použitelnosti určitého ustanovení na jiný okruh osob, odpadá i podmínka „závazného ustanovení“ požadovaná článkem 1 odst. 2 směrnice 93/13.

57. V důsledku toho vede i žádoucí teleologický výklad podle smyslu a účelu směrnice k závěru, že na základě čl. 1 odst. 2 směrnice 93/13 mají do její působnosti spadat jen taková pravidla, která na základě zákonných ustanovení – ať již kogentní, či dispozitivní povahy – platí pro uzavíranou smlouvu.

58. Navrhuji proto odpovědět na první předběžnou otázku tak, že čl. 1 odst. 2 směrnice 93/13 musí být vykládán v tom smyslu, že za „závazná ustanovení“ ve smyslu tohoto ustanovení musí být považována ta, která se *ex lege* vztahují na daný okruh osob, jež jsou smluvními stranami a jimi zamýšlený smluvní typ, přičemž není rozhodné, zda jsou tato ustanovení kogentní, nebo se od nich smluvní strany mohou odchýlit.

B – *Ke druhé předběžné otázce*

59. Svou druhou předběžnou otázkou se soud dotazuje na požadavky zásady transparentnosti upravené ve směrnicích 93/13 – tam v článku 5 – a 2003/55 – tam v čl. 3 odst. 3. Podstatou této otázky předkládajícího soudu je, zda smluvní klauzule upravující právo na změnu ceny obsažené ve smlouvách o dodávkách plynu, které neobsahují žádné údaje k podmínkám práva na změnu cen, mohou být přesto považovány za dostatečně jasné a srozumitelné, je-li zajištěno, že dodavatel svým zákazníkům toto zvýšení cen včas oznámí a zákazník má možnost soudního přezkumu i právo podat výpověď. Předkládající soud zvažuje, že porušení požadavku transparentnosti upraveného v článku 5 směrnice

35 — Srov. bod 47, stejně tak Vigneron-Maggio-Aprile, S., *L'information des consommateurs en droit européen et en droit suisse de la consommation*, Curych 2006, s. 11, 15.

36 — Viz též Evropská komise, COM(2000) 248 final (uvedeno výše v poznámce pod čarou 23), kapitola III. 1. b) s odkazem na své stanovisko vydané společně s Radou v souvislosti s přijetím společného postoje z roku 1992.

37 — Viz též Tilman, I., *Die Klauselrichtlinie 93/13/EWG auf der Schnittstelle zwischen Privatrecht und öffentlichem Recht*, Mnichov 2003, s. 14.

38 — Viz bod 21 předkládacího rozhodnutí a body 23 a násl. písemného vyjádření žalované ze dne 4. srpna 2011.

93/13 by v případě smluv uzavřených na dobu neurčitou nemuselo být s přihlédnutím k bodu 1 písm. j) a bodu 2 písm. b) přílohy k článku 3 směrnice 93/13 škodlivé. Předkládající soud má za to, že zejména v případě smluv o dodávkách plynu lze takový právní důsledek vyvodit z přílohy A písm. b) nebo c).

60. Druhá předběžná otázka nastoluje problémy týkající se několika dílčích aspektů:

1. Nejprve je třeba zkoumat, jaký vztah existuje mezi ustanovením článku 5 směrnice 93/13 upravujícím požadavek transparentnosti a článkem 3 téže směrnice. Významné je to především proto, že k článku 5 nebyla připojena žádná příloha odpovídající příloze k článku 3, takže vyvstává otázka použitelnosti bodu 1 písm. j) a bodu 2 písm. b) druhé věty přílohy k článku 3 i v rámci rozsahu působnosti článku 5 směrnice 93/13.

2. Dále je třeba zjistit, zda má požadavek transparentnosti upravený v čl. 3 odst. 3 směrnice 2003/55 stejný dosah jako požadavek transparentnosti zakotvený v článku 5 směrnice 93/13, a pokud ano, jaké právní důsledky je z toho třeba vyvodit.

3. Poté je třeba objasnit přezkumnou pravomoc Soudního dvora s ohledem na případné porušení požadavku transparentnosti upraveného v obou směrnicích, zejména zda je takový přezkum vyhrazen vnitrostátním soudům a zda k němu může Soudní dvůr případně poskytnout určitá vodítka.

4. V rámci zjištěné přezkumné pravomoci Soudního dvora je třeba následně zaujmout stanovisko k dotčené klauzuli o změně cen *in concreto*, zejména k otázce, zda se o takové porušení požadavku transparentnosti upraveného ve směrnici 93/13 nejedná tehdy, je-li za to zákazníkovi přiznáno právo smlouvu vypovědět nebo od ní odstoupit, jak je stanoveno v čl. 3 odst. 1 a 3 směrnice 93/13 ve spojení s požadavky upravenými v příloze k bodu 1 písm. j) a bodu 2 písm. b) druhé větě.

5. A konečně je třeba zkoumat, zda se vzhledem ke zvláštnostem smluv o dodávkách plynu nemají pro požadavek transparentnosti zakotvený v čl. 3 odst. 3 směrnice 2003/55 ve spojení s přílohou b) a c) uplatnit jiné právní zásady.

61. Těmito otázkami se budu zabývat ve výše uvedeném pořadí.

1. Vztah ustanovení článku 5 směrnice 93/13 upravujícího požadavek transparentnosti k ustanovení článku 3 směrnice 93/13 upravujícímu zneužívající charakter

62. Níže se budu nejprve zabývat vztahem ustanovení článku 5 směrnice 93/13 upravujícího požadavek transparentnosti k ustanovení článku 3 směrnice 93/13 upravujícímu zneužívající charakter. V této souvislosti z historie vzniku směrnice 93/13 vyplývá, že požadavek transparentnosti představuje specificky normované kritérium zneužívajícího charakteru podle článku 3. Tento aspekt se stal poprvé předmětem diskuse v rámci konzultace Hospodářského a sociálního výboru k návrhu Komise ze dne 3. září 1990, když bylo navrženo, aby jako doplňkové kritérium pro existenci zneužívající klauzule byla výslovně zmíněna nesrozumitelnost smluvní klauzule [39]. S tímto návrhem se Evropský parlament ztotožnil ve svém stanovisku ze dne 20. listopadu 1991 [40] a konečně i Rada při vypracovávání společného postoje uvedla, že generální klauzule relevantní pro věcný přezkum zneužívajícího

39 — Stanovisko z roku 1991, uvedené výše v poznámce pod čarou 15, bod 2.5.3.

40 — Legislativní usnesení z roku 1991, uvedené výše v poznámce pod čarou 16, změny body 35 a 45.

charakteru [41] se nachází v čl. 3 odst. 1 a je doplněna specifickým požadavkem transparentnosti upraveným v čl. 5 první větě [42]. V případě požadavku transparentnosti upraveného v článku 5 směrnice 93/13 se tak jedná o požadavek, jemuž je přisouzen tak velký význam, že byl specificky zmíněn vedle generální klauzule upravující zneužívající charakter.

63. Ustanovení článku 5 směrnice 93/13 upravující požadavek transparentnosti je tudíž specificky normovaným kritériem zneužívajícího charakteru podle článku 3 směrnice 93/13 [43] s tím důsledkem, že ustanovení přílohy k článku 3 směrnice 93/13 jsou relevantní i v rámci požadavku transparentnosti.

2. Vztah ustanovení článků 5 a 3 směrnice 93/13 upravujících požadavek transparentnosti k požadavku transparentnosti upravenému v čl. 3 odst. 3 směrnice 2003/55

64. Soudní dvůr neměl doposud příležitost vyjádřit se k požadavku transparentnosti upravenému ve směrnici o dodávkách plynu 2003/55 pro všechny smluvní podmínky. V následujícím textu však s oporou v historii vzniku a cíle stanovené ve směrnici 2003/55 ukáži, že se rozsah působnosti tohoto ustanovení shoduje s požadavkem transparentnosti upraveným v článku 5 směrnice 93/13.

65. Primárním cílem směrnice 2003/55 bylo vytvoření vnitřního trhu se zemním plynem, což v dané době předpokládalo provedení úplné liberalizace. Již při zrodu tohoto záměru si byl unijní zákonodárce vědom toho, že trh musí být otvírán postupně, neboť výchozí situace se vyznačovala silně regulovanými, striktně vnitrostátními a vesměs monopolními trhy. Cílem bylo takové trhy přetvořit v jediný zcela volný evropský trh, kde by všichni uživatelé mohli odebírat plyn od prodejce podle vlastního výběru. Směrnice 98/30 [44] představovala první krok tímto směrem, po němž následovala směrnice 2003/55 dotčená v původním řízení, která v článku 23 stanovila postupný harmonogram až k odstranění omezení, jež ztěžovala hospodářskou soutěž na trhu se zemním plynem [45]. Pro tento účel bylo považováno za nezbytné odstranit rozdílná procesní pravidla jednotlivých členských států a s tím související omezení hospodářské soutěže a vytvořit za tímto účelem určité minimální požadavky pro uzavírání smluv a průhlednost informací [46].

66. V tomto směru stanoví článek 3 směrnice 2003/55 základní podmínky pro uskutečnění společného energetického trhu: zatímco odstavec 2 uvedené směrnice upravuje povinnosti veřejné služby jako pouhou možnost států „v obecném zájmu“, odstavec 3 státům ukládá obecný závazek přijmout vhodná opatření na ochranu konečných spotřebitelů a na zabezpečení její vysoké úrovně [47]. Odstavec 3 tak obsahuje povinnost poskytnout ochranu zákazníkům se zvláštním přihlédnutím k těm z nich, kteří tuto ochranu potřebují nejvíce. Přinejmenším v případě domácností patří mezi nezbytná opatření ta opatření, jež jsou uvedena v příloze A směrnice 2003/55, kde je pod písm. d) v druhé větě ještě jednou obzvláště vyzdvihnut požadavek transparentnosti v případě domácností. Již ve svém prvním

41 — K významu generálních klauzulí v evropském smluvním právu viz Grundmann, S., „General Standards and Principles, Clauses Générales, and Generalklauseln in European Contract Law – A Survey“, *General Clauses and Standards in European Contract Law – Comparative Law, EC Law and Contract Law Codification* (vyd. Stefan Grundmann/Denis Mazeaud), Haag 2006, s. 1.

42 — Společný postoj z roku 1992, uvedený výše v poznámce pod čarou 18, bod 5.

43 — V této souvislosti je třeba poukázat na to, že – jak správně uvádí Schillig, M., „Inequality of bargaining power versus market for lemons: legal paradigm change and the Court of Justice's jurisprudence on Directive 93/13 on unfair contract terms“, *European Law Review*, 2008, s. 336 a násl. – požadavek transparentnosti nutí prodávající nebo poskytovatele k tomu, aby stanovili poctivé smluvní podmínky. V tomto ohledu sledují články 3 a 5 směrnice 93/13 v konečném důsledku týž cíl.

44 — Směrnice Evropského parlamentu a Rady 98/30/ES ze dne 22. června 1998 o společných pravidlech pro vnitřní trh se zemním plynem, Úř. věst. L 204, s. 1; Zvl. vyd. 12/02, s. 28.

45 — V tomto ohledu stran historie srov. stanovisko generálního advokáta Ruize-Jaraba Colomera ze dne 20. října 2009, Federutility a další (C-265/08, Sb. rozh. s. I-3377, body 36 a násl.), dále stanovisko Hospodářského a sociálního výboru k návrhu směrnice Evropského parlamentu a Rady, kterou se mění směrnice 96/92/ES a 98/30/ES o společných pravidlech pro vnitřní trh s elektřinou a vnitřní trh se zemním plynem a k návrhu nařízení Evropského parlamentu a Rady o podmínkách přístupu k síti pro přeshraniční trh s elektřinou ze dne 17. října 2001, Úř. věst. C 36, s. 10 (dále jen „stanovisko HSV 2001“), body 1.1., 1.2. a 2.4.

46 — Stanovisko HSV 2001, body 6.1.2. a 6.4.4. S tímto stanoviskem se Rada ztotožnila ve svém společném postoji (ES) č. 6/2003 ze dne 3. února 2003, Úř. věst. C 50 E, s. 36.

47 — COM(2001) 125 final, s. 22, 37.

návrhu ze dne 13. března 2001 poukázala Komise na to, že u přijímané úpravy má zásadní význam skutečnost, že všichni občané Společenství mají mít univerzální právo na zásobování energií za přiměřené ceny a že má být dodržováno určité minimum pro standardy ochrany spotřebitele; cílem tak bylo umožnit spotřebiteli svobodnou volbu za nízké ceny [48]. Na tomto stanovisku Komise s přihlédnutím ke stanovisku Hospodářského a sociálního výboru ze dne 17. ledna 2001 a ke společnému postoji Rady ze dne 3. února 2003 nejenže setrvala, nýbrž ve svém pozměněném návrhu ze dne 7. června 2002 navíc doplnila v příloze změny, jež byly nakonec také přijaty [49].

67. Již to ukazuje, že při vytváření společného vnitřního energetického trhu bylo ochraně spotřebitele přiznáno významné postavení a že cíl sledovaný směrnicí nespočíval jen ve větší konkurenceschopnosti Unie, ale i v pokud možno cenově přijatelném zásobování jednotlivých spotřebitelů, k jejichž zájmům by se mělo co nejvíce přihlížet.

68. Při srovnání výchozí situace při přijímání směrnice 93/13 s výchozí situací při přijímání směrnice 2003/55 jsou patrné určité paralely: v obou případech měl být postupně vytvořen společný vnitřní trh a v obou případech bylo za tímto účelem považováno za nezbytné neomezit dosud existující hospodářskou soutěž tím, že by spotřebiteli bylo v důsledku pro něj nesrozumitelných nebo zneužívajících smluvních klauzulí bráněno v uzavírání smluv s podnikem usazeným v jiném členském státě. Proto je třeba ustanovení upravujícímu transparentnost obsaženému v čl. 3 odst. 3 směrnice 2003/55 zejména ve spojení s přílohou A písm. d) druhou větou této směrnice přiznat stejný účinek jako požadavku transparentnosti upravenému ve směrnici 93/13. Pro tento výklad hovoří především skutečnost, že podle znění přílohy A nemají být mimo jiné dotčena práva spotřebitele vyplývající ze směrnice 93/13 („Aniž jsou dotčeny předpisy [...] o ochraně spotřebitele [...]“).

69. V důsledku toho je třeba nahlížet na ustanovení upravující požadavek transparentnosti obsažené pro všeobecné obchodní podmínky v čl. 3 odst. 3 směrnice 2003/55 jako na pro oblast energetického vnitřního trhu specificky upravený případ požadavku transparentnosti, který je již zaručen směrnicí 93/13 [50].

3. Rozsah přezkumu prováděného Soudním dvorem a vnitrostátními soudy

70. Pokud jde o ústřední otázku, zda má sporná klauzule sama o sobě zneužívající povahu, je třeba nejprve konstatovat, že článek 3 směrnice 93/13 definuje s odkazem na pojmy dobré víry a významné nerovnováhy mezi právy a povinnostmi smluvních stran pouze abstraktně skutečnosti, které činí smluvní klauzuli, která nebyla individuálně sjednána, zneužívající [51]. V tomto kontextu obsahuje příloha, na kterou odkazuje čl. 3 odst. 3 směrnice, pouze demonstrativní, nikoliv taxativní, seznam klauzulí, které mohou být prohlášeny za zneužívající. Klauzuli uvedenou na seznamu není nezbytně

48 — Tamtéž, s. 21, 37.

49 — COM(2002) 304 final, s. 57.

50 — Jak jsem doložila v bodě 88 svého stanoviska Pereničová a Perenič (uvedeného výše v poznámce pod čarou 27), existují mezi jednotlivými akty unijního práva četné styčné body. Ty je proto třeba pojmout jako součásti jednotné komplexní úpravy, jež se navzájem doplňují (srov. Orlando, S., „The Use of Unfair Contractual Terms as an Unfair Commercial Practice“, *European Review of Contract Law*, 2011, s. 25). Dodnes přetrvávající roztříštěnost unijního práva v oblasti ochrany spotřebitele je důsledkem historického vývoje, během kterého zákonodárce Unie s cílem vytvoření skutečného vnitřního trhu postupně a v souladu s dosaženým *acquis* upravil jednotlivé aspekty obchodního styku mezi podniky a spotřebiteli.

51 — Rozsudky ze dne 4. června 2009, Pannon GSM (C-243/08, Sb. rozh. s. I-4713, bod 25), Freiburger Kommunalbauten (uvedený výše v poznámce pod čarou 26, bod 20), ze dne 9. listopadu 2010, VB Pénzügyi Lízing (C-137/08, Sb. rozh. s. I-10847, bod 42), ze dne 26. dubna 2012, Invitel (C-472/10, bod 25); usnesení ze dne 16. listopadu 2010, Pohotovosť, (C-76/10, Sb. rozh. s. I-11557, body 56, 58); v tomto smyslu rovněž Remy-Corlay, P. (dílo citované v poznámce pod čarou 29), s. 746. Jak uvádí Lagarde, X. (dílo citované výše v poznámce pod čarou 29), s. 110, musí tento nepoměr zajistit podnikateli nepřiměřenou výhodu v neprospěch spotřebitele, aby mohla být klauzule považována za zneužívající.

nutné pokládat za zneužívající, a naopak klauzuli neuvedenou v tomto seznamu lze přesto prohlásit za zneužívající. Z pouhé okolnosti, že je určitá klauzule uvedena v seznamu, proto nelze vždy dovozovat, že je i zneužívající, a dotyčnou smluvní klauzuli je třeba vždy samostatně a podrobně posoudit na základě požadavků stanovených v článku 4 směrnice 93/13 [52].

71. Podle ustálené judikatury Soudního dvora přísluší vnitrostátnímu soudu, aby určil, zda smluvní klauzule splňuje kritéria vyžadovaná pro to, aby byla kvalifikována jako zneužívající ve smyslu směrnice 93/13. Pokud ano, je uvedený soud povinen posoudit z úřední povinnosti tuto klauzuli s ohledem na požadavky ochrany spotřebitele stanovené v uvedené směrnici [53]. Pro účely projednávané žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce to znamená, jak všichni zúčastnění jednomyslně uvedli ve svých písemných vyjádřeních, že přísluší vnitrostátnímu soudu, a nikoliv Soudnímu dvoru, aby posoudil zneužívající povahu sporné klauzule.

72. V důsledku toho se Soudní dvůr musí ve své odpovědi omezit na to, že předkládajícímu soudu poskytne vodítka, jež musí tento soud při posuzování zneužívajícího charakteru dotyčné klauzule respektovat [54].

73. Tyto úvahy k omezené přezkumné pravomoci Soudního dvora platí stejně pro požadavek transparentnosti specificky upravený v článku 5 směrnice 93/13, jak Soudní dvůr již výslovně objasnil [55].

74. Jak bylo uvedeno výše v kapitole VI. B. 2. [56], platí tyto zásady stejně pro požadavek transparentnosti zakotvený ve směrnici 2003/55 a obzvláště pro případy uvedené v příloze A, jak ukazuje tam obsažený odkaz na směrnici 93/13.

75. Je tedy třeba konstatovat, že posouzení otázky, zda je třeba porušení požadavku transparentnosti zakotveného ve směrnicích 93/13 a 2003/55považovat za zneužívající, přísluší vnitrostátním soudům; Soudní dvůr však k tomu může poskytnout vodítko.

52 — Srov. k tomu již mé úvahy ve stanovisku k věci Invitel, C-472/10 (rozsudek uvedený v poznámce pod čarou 51), body 80 a násl., s dalšími odkazy. Jak uvádí Hesselink, M., „Fair prices in the common market on communitative and distributive justice in European contract law“, *Diritto privato europeo – Fonte ed effeti, Materiali del seminario dell' 8-9 novembre 2002 (vyd. Guido Alpa/Remo Danovi)*, s. 248 a násl., spočívá hlavní funkce evropského smluvního práva v nastolení spravedlnosti („justice“), resp. ekvity („equity“) a poctivých vztahů („fairness“). Smluvní právo by mělo přispět k dosažení spravedlivých a poctivých řešení. Tuto funkci zastává řada právních institutů kontinentálního smluvního práva i common law. Autor nicméně poukazuje na to, že bylo vždy sporné, co výrazy „spravedlnost“ a „poctivé vztahy“ přesně znamenají.

53 — Rozsudek VB Pénzügyi Lízing (citovaný v poznámce pod čarou 51, body 42, 43 a 49). K rozdělení příslušnosti mezi Soudním dvorem a vnitrostátními soudy v oblasti zneužívajících klauzulí viz Aubry, H./Poillot, E./Sauphanor-Brouillard, N., *Droit de la consommation – Études et commentaires, Recueil Dalloz*, 2010, č. 13, s. 798; stejně tak poukazuje Schulte-Nölke, H., „Scope and Role of the horizontal directive and its relationship to the CFR“, in: Schulze, R. (vyd.), *Modernising and Harmonising Consumer Contract Law*, Mnichov 2009, s. 44, na to, že rozhodnutí, zda je smluvní klauzule obsažená ve všeobecných obchodních podmínkách zneužívající, je v konečném důsledku věcí vnitrostátních soudů na základě vnitrostátních předpisů; srov. v tomto ohledu i obecně k povinnosti vnitrostátních soudů rozhodovat v souladu se směrnicemi a účinně tak uplatňovat právo Společenství Griller, S., „Direktwirkung und richtlinienkonforme Auslegung“, in: Eilmannsberger, T./Herzig, G. (vyd.), *10 Jahre Anwendung des Gemeinschaftsrechts in Österreich*, Vídeň, Štýrský Hradec 2006, s. 94.

54 — Rozsudky Pannon GSM (citovaný v poznámce pod čarou 51, bod 42), Freiburger Kommunalbauten (citovaný v poznámce pod čarou 26, bod 22), Mostaza Claro (citovaný v poznámce pod čarou 30, bod 22), VB Pénzügyi Lízing (citovaný v poznámce pod čarou 51, body 43 a násl.) a Invitel (citovaný v poznámce pod čarou 51, bod 22). Eidenmüller, H./Faust, F./Grigoleit, H. C./Jansen, N./Wagner, G./Zimmermann, R., „Towards a revision of the consumer acquis“, *Common Market Law Review*, 2011, s. 1093 a násl.; titíž autoři, „The Common Frame of Reference for European Private Law – Policy Choices and Codification Problems“, *Oxford Journal of Legal Studies*, svazek 28, č. 4 (2008), s. 677, jakož i Basedow, J. „Der Europäische Gerichtshof und das Privatrecht“, *Archiv für die civilistische Praxis*, svazek 210 (2010), s. 173 a násl., kritizují skutečnost, že přístup spočívající v minimální harmonizaci podstatně nepřispěl ke sjednocení evropského soukromého práva. Přezkum zneužívajícího charakteru klauzulí byl navíc svěřen vnitrostátním soudům, které se přitom opírají o vnitrostátní standardy a principy. Současný stav přezkumu zneužívajícího charakteru klauzulí je podle uvedených autorů neuspokojivý, neboť chybějí jednotná vodítka. Někteří autoři proto navrhují, aby Soudní dvůr rozvinul na základě referenčních textů, např. Společného referenčního rámce („Common Frame of Reference“), evropské standardy, aby byla v celé Unii zaručena jednotná praxe při přezkumu zneužívajícího charakteru klauzulí, viz např. von Bar, C., „Die Funktionen des Gemeinsamen Referenzrahmens“ in: Schmidt-Kessel, M. (vyd.), *Der Gemeinsame Referenzrahmen*, Mnichov 2009, s. 26, a „Gemeinsamer Referenzrahmen für europäisches Schuld- und Sachenrecht“, *Zeitschrift für Rechtspolitik*, 2005, s. 165, 168.

55 — Usnesení Pohotovosť (citované v poznámce pod čarou 51, bod 3 výroku) a rozsudek Invitel (citovaný v poznámce pod čarou 51, body 27 a 30).

56 — Viz body 65 a násl. tohoto stanoviska.

4. Přezkum sporné klauzule o úpravách cen s přihlédnutím k ustanovení článku 5 směrnice 93/13 upravujícímu požadavek transparentnosti se zvláštním ohledem na přílohu k článku 3 směrnice 93/13, body 1 písm. j) a 2 písm. b)

76. Je tedy třeba zkoumat, zda klauzule o úpravách cen používaná žalovanou může splňovat požadavky směrnice 93/13, zejména v ní stanovený požadavek transparentnosti.

a) Zásadní požadavky na platnou klauzuli o úpravách cen

77. Podle požadavku transparentnosti zakotveného v článku 5 směrnice 93/13 musejí být písemně formulované klauzule sepsány vždy jasným a srozumitelným jazykem a při pochybnosti o významu některé klauzule má převahu výklad, který je pro spotřebitele nejpříznivější. Tento požadavek má v souladu s výše vylíčeným cílem směrnice 93/13 přiměřeně hájit zájmy spotřebitele a zároveň podporovat volný vnitřní trh [57]. Není pochyb o tom, že sporné smlouvy o dodávkách plynu neobsahují ve svých všeobecných obchodních podmínkách v otázce podmínek a způsobu a rozsahu zvýšení cen žádná ustanovení, nýbrž pouze odkazují na § 4 AVBGasV. Avšak ani § 4 AVBGasV neobsahuje v tomto směru bližší informace, nýbrž pouze odkazuje ohledně platných cen pro odběr plynu na všeobecné tarify a podmínky, které se stávají účinnými teprve po veřejném oznámení.

78. Takto vágní ustanovení není zpravidla pro spotřebitele transparentní již z toho důvodu, že se svým zněním vztahuje pouze na platné ceny, avšak nikoli na případná zvýšení cen. V každém případě je sporné, zda na možném porušení požadavku transparentnosti může něco změnit skutečnost, že vnitrostátní judikatura upírá takovémuto ustanovení právo dodavatele plynu na zvýšení cen, jak dokládá Bundesgerichtshof ve svém předkládacím usnesení, zvláště když se toto ustanovení podle rozsahu působnosti AVBGasV vztahuje pouze na tarifní zákazníky a navíc by pro spotřebitele nemuselo být patrné, kdy a za jakých podmínek je zvýšení cen přípustné. Z tohoto pohledu by spotřebitel neměl možnost přezkoumat oprávněnost zvýšení cen, zvláště když pro spotřebitele, který často není s judikaturou právě v takovýchto oblastech práva obeznámen, nemusí být patrné, jaké podmínky mají být kladeny na to, aby byl požadavek dodavatele plynu na zvýšení cen platný.

79. Z tohoto důvodu vyvstávají pochybnosti, zda sporná klauzule o úpravách cen splňuje požadavek transparentnosti na základě článku 5 směrnice 93/13.

b) Omezení požadavku transparentnosti ochrannými mechanismy ve prospěch spotřebitele

80. Úvahy předkládajícího soudu k této otázce naznačují, že ani na tomto místě nelze bez dalšího vycházet z toho, že taková klauzule, jaká byla použita v projednávaném případě, je sama o sobě dostatečně transparentní. Přesto chce předkládající soud vědět, zda neprůhlednost klauzule o úpravách cen může být kompenzována ochrannými mechanismy ve prospěch spotřebitele, a to tak, že zvýšení cen musí být včas oznámeno a spotřebitel má možnost soudního přezkumu takového zvýšení cen a možnost výpovědi smlouvy.

i) Možnost výpovědi smlouvy

81. Předkládající soud na základě čl. 3 odst. 1 a 3 směrnice 93/13 ve spojení s bodem 1 písm. j) a bodem 2 písm. b) přílohy zvažuje, že by porušení požadavku transparentnosti mohlo být kompenzováno možností spotřebitele vypovědět smlouvu.

57 — Van Gool, R., *Die Problematik des Rechts der missbräuchlichen Klauseln und die EG-Richtlinie über missbräuchliche Klauseln in Verbraucherverträgen*, Frankfurt nad Mohanem 2002, s. 199, a Aubert de Vincelles, C., „Anmerkung zum Urteil Pénzügyi Lízing, C-137/08“, in: *Revue trimestrielle de droit européen*, 2011, s. 632.

82. Bod 1 písm. j) přílohy k čl. 3 odst. 3 směrnice 93/13 jmenuje jako faktor, který může vést k tomu, že nesjednaná smluvní klauzule má zneužívající povahu, okolnost, že prodávající nebo poskytovatel může jednostranně změnit podmínky smlouvy bez pádného důvodu, který je uveden ve smlouvě, ač nebyla zmíněna možnost vypovězení smlouvy. Vzhledem k tomu, že důvody zvýšení cen ze strany dodavatele plynu nejsou v § 4 AVBGasV uvedeny, nelze možnost kompenzace z tohoto ustanovení dovodit.

83. Jinak je tomu však v případě bodu 2 písm. b) druhé věty přílohy k článku 3 směrnice 93/13, který požadavky stanovené v bodě 1 písm. j) omezuje v tom směru, že v případě smluv uzavřených na dobu neurčitou není právo prodávajícího nebo poskytovatele změnit podmínky smlouvy nepřípustné za předpokladu, že se po něm vyžaduje, aby o tom informoval spotřebitele přiměřeným oznámením, a že spotřebitel má možnost vypovědět smlouvu.

84. Soudní dvůr však nedávno v rozsudku Invitel objasnil, že smluvní klauzule, která stanoví změnu celkových nákladů smlouvy, splňuje požadavky bodu 1 písm. j) a bodu 2 písm. b) zpravidla pouze tehdy, existuje-li nejen právo spotřebitele na ukončení smlouvy, ale je-li zejména uveden i důvod nebo způsob změny těchto nákladů [58]. Tento předpoklad platí podle výslovného požadavku Soudního dvora bez výjimky, tedy i pro smlouvy uzavřené na dobu neurčitou ve smyslu bodu 2 písm. b) druhé věty přílohy k článku 3 směrnice 93/13. Z tohoto důvodu nelze vycházet z toho, že případné porušení požadavku transparentnosti může být zhojeno možností vypovědět smlouvu. Tímto ustanovením pouze autor směrnice přihlédl k ochrany hodnému zájmu prodávajícího či poskytovatele, po němž nelze – zejména v případě dlouhodobých závazkových vztahů – rozumně požadovat, aby setrvával na jednou sjednaných podmínkách nepřiměřeně dlouhou dobu. Zájmu spotřebitele na ochranu před těmito změnami, jejž je třeba rovněž zohlednit, je učiněno zadost povinností prodávajícího či poskytovatele oznámit včas tyto změny a možností spotřebitele smlouvu vypovědět. Právě i povinností prodávajícího či poskytovatele oznámit včas tyto změny je spotřebiteli poskytnuta dostatečná doba na rozmyšlenou, během níž se – mimo jiné i srovnáním s jinými nabídkami – může rozhodnout, zda bude ve stávající smlouvě pokračovat za změněných podmínek, či zda chce oslovit jiného smluvního partnera.

85. V souladu s tímto smyslem a účelem výjimky obsažené v bodě 2 písm. b) druhé větě přílohy je navíc třeba požadovat, aby spotřebiteli nepříslušelo právo vypovědět smlouvu pouze formálně, nýbrž aby toto právo mohlo být – po určité době na rozmyšlenou – i fakticky účinně využito. Podle výše provedeného zvážení zájmů totiž může být možnost jednostranného zvýšení cen ze strany tvůrce klauzule ospravedlněna pouze přiměřenou ochranou spotřebitele prostřednictvím možnosti nepokračovat vzhledem k těmto změněným okolnostem ve smlouvě. Z úvah předkládajícího soudu lze nicméně dovodit, že takováto faktická možnost vypovědět smlouvu chyběla, a totéž platí i pro povinnost poskytovatele oznámit zvýšení cen v dostatečném předstihu, aby mohl spotřebitel zvážit možné alternativy. Liberalizace trhu s plynem naopak dostatečně nepokročila, aby byl k dispozici jiný dodavatel plynu, který by mohl konečnému spotřebiteli dodávat plyn místo žalované. Mimoto se zvýšení cen na základě AVBGasV stalo účinným ihned po svém oznámení, takže chyběl nejen čas na rozmyšlenou stanovený směrnicí, ale i možnost, aby se spotřebitel vyvázal ze smlouvy včas, tak aby na něj – byť třeba na krátkou dobu až do případné výpovědi smlouvy – nedopadlo zvýšení cen.

86. Z okolnosti, že v případě smluv uzavřených na dobu neurčitou existuje právo prodávajícího či poskytovatele na změnu smlouvy i bez pádného důvodu, proto nelze podle mého názoru ani dovodit, že nic nebrání tomu, aby se změna smlouvy – například zvýšení cen – opírala o klauzuli, která je v rozporu s požadavkem transparentnosti. Jedná se zde naopak o dva případy, které je třeba od sebe odlišovat. Právo změnit smlouvu v případě smluv uzavřených na dobu neurčitou – zejména i právo zvýšit jednou sjednané ceny – předpokládá již existující smlouvu a má být pouze přizpůsobeno změně okolností, k níž došlo v průběhu času. Naproti tomu se požadavek transparentnosti dotýká mimo jiné

58 — Rozsudek Invitel (citovaný výše v poznámce pod čarou 52, bod 24); v tomto smyslu též Rochfeld, J., „Clauses abusives, Liste réglémentaire noire et grise“, *Revue trimestrielle de droit civil*, 2009, s. 383.

i možnosti volby spotřebitele, jemuž má být podle předešlých úvah umožněno využívání služeb a koupě zboží i v jiných členských státech vytvořením odpovídajících ustanovení na ochranu před zneužitím, aby tak byl postupně vytvořen společný vnitřní trh. Požadavkem transparentnosti je dotčen zejména okamžik uzavření smlouvy. Spotřebitel totiž bude zpravidla podrobně zkoumat právě klauzule upravující změnu smlouvy, aby se tak ujistil o kvalitě jednotlivých nabídek. V tomto kontextu lze vysvětlit i zvláštní ustanovení pro smlouvy uzavřené na dobu neurčitou obsažené v příloze směrnice 93/13 k bodu 2 písm. b) druhé větě: byla-li při přijímání sporné směrnice za přípustnou považována změna smlouvy pouze v případě smluv uzavíraných na dobu neurčitou a při respektování v ní uvedených dalších podmínek, pak z toho *a contrario* plyne, že takovýto postup není v případě ostatních smluvních typů přípustný. Tomu odpovídají i úvahy Soudního dvora ve věci Invitel, v nichž bylo výslovně uvedeno, že spotřebitel musí mít možnost předvídat náklady vznikající v souvislosti s poskytovanou službou [59].

87. Je tedy třeba konstatovat, že neprůhledná klauzule spadá do seznamu v příloze k čl. 3 odst. 3 i tehdy, má-li spotřebitel právo vypovědět smlouvu.

ii) Možnost soudního přezkumu

88. Stejně tak nemůže porušení požadavku transparentnosti, zejména v případě neprůhledné klauzule o úpravách cen, být kompenzováno tím, že je spotřebiteli vnitrostátním právním řádem dána možnost soudního přezkumu takového zvýšení cen. To by odporovalo myšlence obsažené v článku 5 směrnice 93/13, že nejasnosti mají jít na vrub tvůrce klauzule. V projednávaném případě by naopak bylo na spotřebitele přeneseno riziko vedení sporu s neodhadnutelnými následky a s ním spojené riziko nákladů. Účinná ochrana spotřebitele však může být zaručena jen tím, že jemu samotnému bude umožněno přezkoumat oprávněnost zvýšení cen na základě smluvních parametrů.

iii) Závěrečné posouzení

89. Výše nastíněným výkladem především nezůstane prodávající či poskytovatel bez právní ochrany. Naopak mu v případě smlouvy uzavřené na dobu neurčitou zůstává možnost řádné výpovědi, aby se tak vyvázal ze smlouvy. Je sice pravda, že za určitých okolností musí po období běhu výpovědních dob a dalšího trvání smlouvy sám nést zvýšení cen, například v důsledku zvýšení nákladů u jeho dodavatelů. Toto riziko však má na základě směrnice 93/13 nést on sám. To není nespravedlivé už jen z toho důvodu, že tento důsledek sám zapříčinil použitím neprůhledných všeobecných obchodních podmínek.

90. V této souvislosti není relevantní ani úvaha v předkládacím rozhodnutí, že AVBGasV bylo známo již při přijímání směrnice, takže lze vycházet z toho, že mělo zůstat nedotčeno [60]. V této souvislosti nelze opominout skutečnost, že v okamžiku vstupu směrnice 93/13 v platnost jen několik málo členských států, jako například Německo, Nizozemsko a Portugalsko, již mělo detailní zákonnou úpravu zneužívajících klauzulí, zatímco jiné členské státy, například Irsko, Itálie nebo Belgie, neměly úpravu žádnou nebo jen omezenou, a bylo tudíž zjevné, že ve vnitrostátní legislativě členských států byly na základě směrnice 93/13 nezřídka nutné rozsáhlé změny [61].

91. Jako dílčí výsledek je tudíž třeba konstatovat, že porušení požadavku transparentnosti upraveného v článku 5 směrnice 93/13 nezaniká tím, že zvýšení cen provedené na základě neprůhledné klauzule je spotřebiteli včas oznámeno nebo mu je přiznáno právo na soudní přezkum tohoto zvýšení nebo právo vypovědět smlouvu, a to ani tehdy, jedná-li se o smlouvy uzavřené na dobu neurčitou.

59 — Rozsudek citovaný výše v poznámce pod čarou 51, bod 28; též Vigneron-Maggio-Aprile, S., (dílo citované výše v poznámce pod čarou 35), s. 158, poukazuje výslovně na nezbytnost předchozí možnosti přezkumu a srovnání.

60 — Viz bod 30.

61 — Srov. zprávu Komise COM(2000) 248 final (uvedenou výše v poznámce pod čarou 23), kapitolu IV - Další poznámky, písm. a).

5. Přezkum sporné klauzule o úpravách cen s přihlédnutím k ustanovení čl. 3 odst. 3 směrnice 2003/55 upravujícímu požadavek transparentnosti se zvláštním ohledem na přílohu A

92. Předchozí úvahy platí stejně v situaci, kdy je dotčen požadavek transparentnosti na základě čl. 3 odst. 3 směrnice 2003/55.

93. Zde je formulací v příloze A k písm. a) posledním odstavci jednoznačně poukazováno na to, že smluvní podmínky musejí být nejen spravedlivé, ale že musí být i známy dopředu. Takto je – stejně jako v případě směrnice 93/13 – přihlédnuto ke skutečnosti, že liberální vnitřní trh se zemním plynem, který je otevřen hospodářské soutěži, předpokládá odpovídající srovnání smluvních nabídek již před uzavřením smlouvy, což vyplývá i z požadavků v písm. d) platných pro domácnosti. Podle požadavků zakotvených v písm. c) přílohy mají být zejména již k tomuto okamžiku k dispozici transparentní informace o platných cenách a tarifech.

94. Naproti tomu spadá pod písm. b) v příloze A i ve směrnici 93/13 přílohou k čl. 3 bodu 2 písm. b) zahrnutý případ smluv uzavřených na dobu neurčitou, jež jsou v případě smluv o dodávkách plynu pravidlem. Vzhledem k této diferenciaci, již provádí autor směrnice, se jeví kompenzace porušení požadavku transparentnosti zejména v rámci práva na změnu cen možností zákazníka vypovědět smlouvu nebo možností soudně přezkoumat tuto smlouvu ještě méně přijatelnou než v rámci působnosti směrnice 93/13. Abych se neopakovala, odkazuji v tomto ohledu na své odpovídající úvahy k dosahu požadavku transparentnosti směrnice 93/13 [62].

95. Zejména je však právě v rámci rozsahu působnosti přílohy A písm. b) třeba předpokládat existenci faktické možnosti výpovědi a zároveň možnosti odebírat plyn od jiného, případně výhodnějšího poskytovatele. V této souvislosti je třeba upřít zvláštní pozornost na čl. 3 odst. 3 směrnice 2003/55, který členským státům ukládá povinnost přijmout opatření, kterým bude vyloučeno, že zákazník bude odpojen od sítě. Právě k takovémuto odpojení zákazníka by však došlo, kdyby byl zákazník v případě zvýšení cen odkázán na ve skutečnosti neexistující možnost vypovědět smlouvu, resp. na změnu poskytovatele, jež by ve skutečnosti nebyla možná. Naopak by to byl v tomto případě dodavatel plynu, kdo by mohl prosadit zvýšení cen, jehož oprávněnost není zákazník schopen přezkoumat, jemuž se však vzhledem k nemožnosti odběru plynu od jiného poskytovatele nemůže vzepřít.

96. Z výše uvedeného vyplývá, že i porušení požadavku transparentnosti upraveného v čl. 3 odst. 3 směrnice 2003/55 nebude kompenzováno nebo zhojeno tím, že zákazníkovi bude zvýšení cen provedené na základě neprůhledné klauzule včas oznámeno nebo mu bude přiznána možnost soudního přezkumu tohoto zvýšení nebo možnost smlouvu vypovědět či od ní odstoupit.

6. Shrnutí

97. Vzhledem k předchozím úvahám navrhuji, aby druhá otázka byla zodpovězena v tom smyslu, že porušení požadavku transparentnosti upraveného v článku 5 směrnice 93/13 a v čl. 3 odst. 3 ve spojení s přílohou A směrnice 2003/55 nemůže být kompenzováno ani včasným oznámením ze strany prodávajícího nebo poskytovatele, ani možností spotřebitele vypovědět smlouvu nebo možností soudního přezkumu.

C – K možnosti časového omezení účinků rozsudku

98. Závěrem je třeba se zabývat podnětem žalované a německé vlády, aby byly účinky rozsudku omezeny – na základě podnětu žalované na dobu po uplynutí 20 měsíců po vydání rozsudku, podle německé vlády na smluvní vztahy založené po vydání rozsudku.

62 — Viz body 69 a 70 tohoto stanoviska.

99. V tomto ohledu je třeba poukázat na to, že Soudní dvůr v rozsudku ze dne 6. března 2007 ve věci Meilicke a další potvrdil svou ustálenou judikaturu, podle které rozsudky vydané v rámci rozhodování o předběžné otázce mají účinky zpětně ke vstupu vykládané normy Společenství v platnost, neboť výkladem ze strany Soudního dvora je objasňováno, v jakém smyslu a v jakém rozsahu má nebo měl být předpis od svého vstupu v platnost uplatňován. Soudní dvůr v uvedeném rozsudku dále ještě jednou poukázal na to, že omezení tohoto časového účinku mohou být s ohledem na všeobecnou právní jistotu přípustná pouze výjimečně, pokud by právní vztahy založené v dobré víře byly jinak zpochybněny [63].

100. Za jakých podmínek může být takovýto předpoklad odůvodněn, vyplývá z dřívější judikatury Soudního dvora, podle které je takovéto omezení přípustné pouze tehdy, jsou-li splněny dvě základní podmínky, a sice dobrá víra dotčených kruhů a nebezpečí závažných obtíží pro chod státu, jež by v opačném případě existovalo [64]. Ani jedna podmínka však podle mého názoru není v projednávaném případě splněna. V této souvislosti nelze opomenout skutečnost, že žalovaná je podnikem působícím v soukromém sektoru, byť mohou být i značné podíly na tomto podniku drženy veřejnoprávními entitami. Již z tohoto důvodu nelze hovořit o závažných obtížích pro chod státu ve výše uvedeném smyslu. To platí tím spíše, že AVBGasV bylo v mezidobí nahrazeno jinými zákonnými předpisy, takže i proto není patrná žádná potřeba časového omezení účinků rozsudku; naopak by tak ve skutečnosti pozbyl jakýchkoli účinků. Navíc ani není zřejmé, do jaké míry obě smluvní strany upravily svůj smluvní vztah v dobré víře v oprávnění ke zvýšení cen. Je možné, že žalovaná měla důvěru v to, že bude moci prosadit zvýšení cen i bez specifických smluvních ujednání. Vzhledem k požadavku článku 5 směrnice 93/13, o němž bylo podrobněji pojednáno výše, a sice že v případě nejasností má být zvolen výklad, který je příznivější pro spotřebitele [65], by však tato důvěra neměla být hodna ochrany.

101. Omezení účinků rozsudku tak nepřichází v úvahu.

VII – Závěry

102. Vzhledem k výše uvedeným důvodům navrhuji Soudnímu dvoru, aby na otázky položené Bundesgerichtshof odpověděl následovně:

„1) Článek 1 odst. 2 směrnice Rady 93/13/EHS ze dne 5. dubna 1993 o nepřiměřených podmínkách [zneužívajících klauzulích] ve spotřebitelských smlouvách musí být vykládán v tom smyslu, že za „závazná ustanovení“ ve smyslu tohoto ustanovení musí být považována jen ta, která se *ex lege* vztahují na daný okruh osob, jež jsou smluvními stranami a jimi zamýšlený smluvní typ, přičemž není rozhodné, zda jsou tato ustanovení kogentní, nebo se od nich smluvní strany mohou odchýlit.

2) O porušení požadavku transparentnosti upraveného v článcích 3 a 5 směrnice 93/13 ve spojení s bodem 1 písm. j) a bodem 2 písm. b) druhou větou přílohy k čl. 3 odst. 3 této směrnice, jakož i v čl. 3 odst. 3 ve spojení s přílohou A písm. b) nebo c) směrnice Evropského parlamentu a Rady 2003/55/ES ze dne 26. června 2003 o společných pravidlech pro vnitřní trh se zemním plynem a o zrušení směrnice 98/30/ES se jedná i tehdy, je-li zajištěno, že dodavatel oznámí svému zákazníkovi každé zvýšení cen předem v přiměřené lhůtě a zákazník má právo vyvázat se ze smlouvy výpovědí, nechce-li akceptovat jemu oznámené změněné podmínky.“

63 — Rozsudek ze dne 6. března 2007, Meilicke a další (C-292/04, Sb. rozh. s. I-1835, body 34 a násl.)

64 — Rozsudky ze dne 28. září 1994, Vroege (C-57/93, Recueil, s. I-04541, bod 21); ze dne 12. října 2000, Cooke (C-372/98, Recueil, s. I-8683, bod 42), ze dne 10. ledna 2006, Skov (C-402/03, Sb. rozh. s. I-199, bod 51), ze dne 30. března 2006, Uudenkaupungin kaupunki (C-184/04, Sb. rozh. s. I-3039, bod 55), ze dne 5. října 2006, Ákos Nádasdi (C-290/05, Sb. rozh. s. I-10115, bod 63), a ze dne 18. ledna 2007, Brzezinski (C-313/05, Sb. rozh. s. I-513, bod 56).

65 — Viz body 80 a 81.